

II

(Komunikaty)

KOMUNIKATY INSTYTUCJI, ORGANÓW I JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH
UNII EUROPEJSKIEJ

KOMISJA EUROPEJSKA

KOMUNIKAT KOMISJI

**Zawiadomienie Komisji w sprawie odzyskiwania pomocy państwa niezgodnej z prawem
i z rynkiem wewnętrznym**

(2019/C 247/01)

Spis treści

	Strona
1. WPROWADZENIE	2
2. ZASADY OGÓLNE	3
2.1. Cel i zakres odzyskania pomocy	4
2.2. Zasada lojalnej współpracy	4
2.2.1. Zasada ogólna	4
2.2.2. Zasada stosowana do dzielenia się informacjami	4
2.3. Obowiązek odzyskania pomocy	5
2.4. Granice obowiązku odzyskania pomocy	5
2.4.1. Ogólne zasady prawa Unii Europejskiej	5
2.4.2. Okres przedawnienia	9
2.5. Stosowanie prawa krajowego oraz natychmiastowe i skuteczne wykonanie decyzji Komisji o odzyskaniu pomocy	10
3. ROLA KOMISJI I ROLA DANEGO PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO	10
3.1. Rola Komisji	11
3.2. Rola państwa członkowskiego	11
4. WYKONANIE DECYZJI O ODZYSKANIU POMOCY	12
4.1. Wniosek o przedłużenie terminu wykonania decyzji	12
4.2. Spotkanie inauguracyjne	13
4.3. Określenie beneficjentów, od których należy odzyskać pomoc	13
4.3.1. Określenie beneficjenta pomocy należącego do grupy przedsiębiorstw	13
4.3.2. Rozszerzenie nakazu odzyskania środków; ciągłość gospodarcza	13
4.3.3. Beneficjenci pomocy w formie środków podatkowych	15
4.4. Określenie ilościowej kwoty do odzyskania	15
4.4.1. Środki podatkowe	16
4.4.2. Obliczanie odsetek od zwracanej pomocy	16
4.5. Doręczanie nakazów odzyskania środków	17
4.6. Tymczasowe dokonanie odzyskania pomocy	17
4.7. Alternatywne środki odzyskiwania pomocy	18
4.8. Postępowania upadłościowe	19

4.9	Tymczasowe i ostateczne zamknięcie procedur odzyskania pomocy	20
5.	POSTĘPOWANIE PRZED SĄDAMI KRAJOWYMI	20
6.	SKUTKI NIEWYKONANIA DECYZJI KOMISJI O ODZYSKANIU POMOCY	21
6.1	POSTĘPOWANIA W SPRAWIE NARUSZENIA PRZEPISÓW	21
6.1.1	Powództwa na podstawie art. 108 ust. 2 TFUE	21
6.1.2.	Powództwa na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE	22
6.2.	Orzecznictwo w sprawie Deggendorf	23
7.	PRZEPISY KOŃCOWE	23

1. WPROWADZENIE

1. Od 2012 r. Komisja Europejska („Komisja”) wdraża program unowocześnienia polityki w dziedzinie pomocy państwa⁽¹⁾. W ramach tego programu Komisja uprościła i skonsolidowała szereg wytycznych. Pakiet przepisów zwiększył również odpowiedzialność państw członkowskich oraz poszerzył współpracę między Komisją i państwami członkowskimi w dziedzinie egzekwowania reguł pomocy państwa. W rezultacie państwa członkowskie przyznają większą pomoc bez wcześniejszej kontroli ze strony Komisji. Komisja Junckera poświęciła tej kwestii szczególną uwagę, a od 2015 r. ponad 96 % nowych środków pomocy, w odniesieniu do których wydatki zgłoszono po raz pierwszy, wchodziło w zakres ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych⁽²⁾, co stanowi całkowity wzrost o około 28 punktów procentowych w porównaniu z 2013 r.⁽³⁾ Komisja z kolei usprawniła monitorowanie niższego szczebla, aby zapewnić usuwanie przez państwa członkowskie zakłóceń konkurencji poprzez odzyskiwanie pomocy wypłaconej z naruszeniem zasad pomocy państwa. Stanowi to istotną część ogólnego planu Komisji w zakresie egzekwowania prawa.
2. Niniejsze zawiadomienie ma na celu wyjaśnienie unijnych przepisów i procedur regulujących odzyskiwanie pomocy państwa oraz metod współpracy Komisji z państwami członkowskimi, aby zapewnić wypełnianie przez państwa członkowskie obowiązków wynikających z prawa Unii Europejskiej. Jego adresatami są organy państw członkowskich, które odpowiadają za wykonanie decyzji, za pośrednictwem której Komisja nakazuje odzyskanie pomocy państwa („decyzja o odzyskaniu pomocy”).
3. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej („Trybunał Sprawiedliwości”) orzekł w 1973 r. po raz pierwszy, że Komisja ma prawo decydować, czy dane państwo członkowskie musi zmienić lub znieść pomoc państwa, którą uznano za niezgodną z rynkiem wewnętrznym, i wymagać zwrotu tej pomocy⁽⁴⁾. Komisja poinformowała w 1983 r.⁽⁵⁾ państwa członkowskie, że podjęła decyzję o wykorzystaniu wszystkich środków, którymi dysponuje, do zapewnienia wypełniania przez państwa członkowskie zobowiązań określonych w obecnym art. 108 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej („TFUE”)⁽⁶⁾, w tym wymogu odzyskiwania pomocy przyznanej z naruszeniem unijnych zasad pomocy państwa.
4. W drugiej połowie lat 80. i w latach 90. XX wieku Komisja zaczęła w sposób bardziej systematyczny nakazywać państwom członkowskim odzyskiwanie pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym. W rozporządzeniu Rady (WE) nr 659/1999⁽⁷⁾, obecnie zastąpionym przez rozporządzenie Rady (UE) 2015/1589⁽⁸⁾ („rozporządzenie proceduralne”), wprowadzono w 1999 r. podstawowe zasady odzyskiwania pomocy. Bardziej szczegółowe przepisy wykonawcze zawarto w rozporządzeniu Komisji (WE) nr 794/2004⁽⁹⁾ („rozporządzenie wykonawcze”).
5. Komisja wyjaśniła w 2007 r. swoją politykę i praktykę w zawiadomieniu „Zapewnienie skutecznego wykonania decyzji Komisji nakazujących państwom członkowskim odzyskanie pomocy przyznanej bezprawnie i niezgodnej ze wspólnym rynkiem” („zawiadomienie w sprawie odzyskiwania pomocy z 2007 r.”)⁽¹⁰⁾.

⁽¹⁾ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Unowocześnienie unijnej polityki w dziedzinie pomocy państwa, COM/2012/0209 final.

⁽²⁾ Rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu (Dz.U. L 187 z 26.6.2014, s. 1).

⁽³⁾ Zob. http://ec.europa.eu/competition/state_aid/scoreboard/index_en.html

⁽⁴⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12 lipca 1973 r., Komisja/Niemcy (w sprawie „Kohlegesetz”), C-70/72, ECLI:EU:C:1973:87, pkt 13.

⁽⁵⁾ Komunikat Komisji (Dz.U. C 318 z 24.11.1983), s. 3.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 202 z 7.6.2016, s. 47.

⁽⁷⁾ Rozporządzenie Rady (WE) nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. 93 Traktatu WE (Dz.U. L 83 z 27.3.1999, s. 1).

⁽⁸⁾ Rozporządzenie Rady (UE) 2015/1589 z dnia 13 lipca 2015 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (tekst jednolity) (Dz.U. L 248 z 24.9.2015, s. 9).

⁽⁹⁾ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 794/2004 z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 659/1999 ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania art. 93 Traktatu WE (Dz.U. L 140 z 30.4.2004, s. 1).

⁽¹⁰⁾ Dz.U. C 272 z 15.11.2007, s. 4.

6. Od tamtej pory praktyka Komisji i orzecznictwo Sądu i Trybunału Sprawiedliwości (łącznie „sądy unijne”) uległy zmianie. Niniejsze zawiadomienie zawiera wyjaśnienie tych zmian i zastępuje zawiadomienie w sprawie odzyskiwania pomocy z 2007 r.
7. Niniejsze zawiadomienie stanowi część unowocześnionych ram kontroli pomocy państwa wprowadzonych przez program unowocześnienia polityki w dziedzinie pomocy państwa. Celem jest wspomaganie państw członkowskich w wypełnianiu ich obowiązków w zakresie zapewnienia prawidłowego egzekwowania zasad pomocy państwa, promowanie lepszej współpracy między Komisją a państwami członkowskimi oraz dalsze zwiększenie przewidywalności działań Komisji.
8. Ponadto niniejsze zawiadomienie ma przyczynić się do solidnego egzekwowania polityki konkurencji, zgodnie z priorytetem Komisji zakładającym zaradzenie zakłóceniom konkurencji, które osłabiają równe warunki działania na rynku wewnętrznym. Z jednej strony egzekwowanie polityki odzyskiwania środków pobudza wydajność i wzrost na rynku wewnętrznym. Z drugiej strony, wzmocniona współpraca między Komisją a państwami członkowskimi może ograniczyć wszczynanie postępowań w sprawie naruszenia przepisów.
9. Niniejsze zawiadomienie nie wprowadza ani nie zmienia żadnych praw lub obowiązków w stosunku do tych, które przewidziano w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w rozporządzeniu proceduralnym oraz rozporządzeniu wykonawczym i ich wykładni dokonywanej przez sądy unijne.

2. ZASADY OGÓLNE

10. TFUE zakazuje państwom członkowskim przyznawania przedsiębiorstwom korzyści finansowych w sposób, który może zakłócić konkurencję na rynku wewnętrznym. Zgodnie z art. 107 ust. 1 TFUE pomoc państwa jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym, chyba że należy do kategorii wyjątków określonych w ust. 2 i 3 tego artykułu. W art. 42, 93, 106 ust. 2, 108 ust. 2 i 108 ust. 4 TFUE również przewidziano warunki, w których pomoc państwa jest lub może być uznana za zgodną z rynkiem wewnętrznym.
11. Zgodnie z art. 108 ust. 2 TFUE Komisja posiada wyłączną kompetencję do oceny zgodności środka pomocy z rynkiem wewnętrznym⁽¹⁾. Ocena dokonana przez Komisję podlega kontroli Sądu i Trybunału Sprawiedliwości⁽²⁾.
12. Art. 108 ust. 3 TFUE stanowi, że każde państwo członkowskie zobowiązane jest poinformować Komisję o wszelkich planach przyznania lub zmiany pomocy. Artykuł ten zakazuje państwom członkowskim wprowadzania projektowanych środków pomocy w życie przed przyjęciem przez Komisję decyzji końcowej w sprawie zgodności tych środków z rynkiem wewnętrznym (tzw. „klauzula zawieszająca”).
13. Nowa pomoc⁽³⁾ wdrożona bez powiadomienia Komisji lub przed jej zatwierdzeniem jest niezgodna z prawem⁽⁴⁾. Ponieważ klauzula zawieszająca wywołuje skutek bezpośredni⁽⁵⁾, sądy krajowe muszą wyciągać wszystkie konsekwencje wynikające z niezgodności pomocy z prawem. W szczególności dane państwo członkowskie musi co do zasady zakończyć wdrażanie pomocy, a jeżeli została już ona wdrożona, nakazać jej odzyskanie z zastrzeżeniem wyjątkowych okoliczności⁽⁶⁾. Ze swojej strony Komisja musi również ustalić, że niezgodna z prawem pomoc jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym, zanim nakaże jej odzyskanie⁽⁷⁾.

⁽¹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 listopada 1991 r., *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires i in./Francja („Saumon”)*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, pkt 14; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 2005 r., *Unicredito Italiano*, C-148/04, ECLI:EU:C:2005:774, pkt 42.

⁽²⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8 grudnia 2011 r., *Residex Capital IV*, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, pkt 27.

⁽³⁾ Zob. art. 1 lit. c) rozporządzenia Rady (UE) 2015/1589 z dnia 13 lipca 2015 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania art. 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (tekst jednolity) (Dz.U. L 248 z 24.9.2015, s. 9).

⁽⁴⁾ Zgodnie z art. 109 i 108 ust. 4 TFUE niektóre kategorie pomocy państwa mogą zostać zwolnione z obowiązku poinformowania Komisji na podstawie tzw. „rozporządzeń w sprawie wyłączeń”. Wszelka pomoc przyznana na podstawie rozporządzenia w sprawie wyłączenia bez spełnienia warunków zwolnienia z wymogu zgłoszenia ustanowionego w tym rozporządzeniu jest również niezgodna z prawem. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 5 marca 2019 r., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, pkt 84–87. W art. 108 ust. 2 TFUE przewidziano również wyjątkowy przypadek szczególny, w którym Rada może zadecydować, że pomoc jest zgodna z rynkiem wewnętrznym. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 4 grudnia 2013 r., *Komisja/Rada*, C-117/10, ECLI:EU:C:2013:786, pkt 51.

⁽⁵⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 listopada 1991 r., *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires i in./Francja („Saumon”)*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, pkt 11; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 listopada 2013 r., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, pkt 29.

⁽⁶⁾ W tym celu zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 lipca 1996 r., *SFEI i in.*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, pkt 68–71. Zob. również wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 5 marca 2019 r., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, pkt 92–94. Dodatkowe informacje na temat roli sądów krajowych w egzekwowaniu przepisów dotyczących pomocy państwa znajdują się w komunikacie Komisji w sprawie egzekwowania prawa dotyczącego pomocy państwa przez sądy krajowe (Dz.U. C 85 z 9.4.2009, s. 1) lub w aktach zmieniających lub zastępujących go.

⁽⁷⁾ Trybunał wyjaśnił, że Komisja nie może żądać odzyskania pomocy niezgodnej z prawem, jeżeli najpierw nie zbada zgodności pomocy z rynkiem wewnętrznym w drodze procedury przewidzianej w art. 108 ust. 2 TFUE. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14 lutego 1990 r., *Francja/Komisja („Boussac”)*, C-301/87, ECLI:EU:C:1990:67, pkt 9, 10–22. Nie wyklucza to możliwości wydania przez Komisję w szczególnych przypadkach nakazu odzyskania, zob. pkt 27.

14. Chociaż TFUE nie zawiera żadnych jednoznacznych przepisów dotyczących odzyskiwania niezgodnej z prawem pomocy państwa, Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że odzyskanie pomocy stanowi niezbędne następstwo ogólnego zakazu pomocy państwa ustanowionego w art. 107 ust. 1 TFUE i zabezpiecza skuteczność klauzuli zawieszającej określonej w art. 108 ust. 3 TFUE ⁽¹⁸⁾.
15. Sądy unijne dostarczyły następnie dalszych wskazówek dotyczących zakresu obowiązku odzyskania pomocy i sposobu wywiązania się z niego. Przepisy i procedury zawarte w rozporządzeniu proceduralnym i rozporządzeniu wykonawczym oparto na orzecznictwie.

2.1. Cel i zakres odzyskania pomocy

16. Odzyskanie pomocy ma na celu przywrócenie stanu rzeczy, który istniał na rynku wewnętrznym przed wypłaceniem pomocy ⁽¹⁹⁾. Zwracając niezgodną z prawem pomoc, beneficjent w istocie traci przewagę, jaką posiadał względem swoich konkurentów ⁽²⁰⁾. Aby wyeliminować wszelkie dodatkowe korzyści wynikające z pomocy niezgodnej z prawem, należy również odzyskać odsetki od kwoty przyznanej niezgodnie z prawem („odsetki od zwracanej pomocy”). Płacąc odsetki od zwracanej pomocy, beneficjent pomocy traci nieodpłatną korzyść finansową wynikającą z dostępności danej pomocy od dnia oddania pomocy do dyspozycji beneficjenta do dnia jej zwrotu ⁽²¹⁾.
17. Art. 16 ust. 1 rozporządzenia proceduralnego nakłada na Komisję obowiązek wydania nakazu odzyskania pomocy niezgodnej z prawem i niezgodnej z rynkiem wewnętrznym, chyba że byłoby to sprzeczne z ogólną zasadą prawa Unii Europejskiej. Komisja nakazuje danemu państwu członkowskiemu odzyskać pomoc w drodze decyzji o odzyskaniu pomocy.
18. Art. 16 ust. 2 rozporządzenia proceduralnego stanowi, że pomoc należy odzyskać wraz z odsetkami naliczonymi do daty jej skutecznego odzyskania; rozporządzenie wykonawcze zawiera metodę obliczania odsetek od zwracanej pomocy (zob. sekcja 4.4.2).
19. Art. 16 ust. 3 rozporządzenia proceduralnego stanowi ponadto, że „windykacja zostaje przeprowadzona bezwzględnie i zgodnie z procedurami przewidzianymi w prawie krajowym zainteresowanego państwa członkowskiego, pod warunkiem że przewidują one bezzwłoczne i skuteczne wykonanie decyzji Komisji”.

2.2. Zasada lojalnej współpracy

2.2.1. Zasada ogólna

20. Art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej ⁽²²⁾ („TUE”) zobowiązuje państwa członkowskie do ułatwiania wypełniania przez Unię Europejską jej zadań. Zgodnie z zasadą lojalnej współpracy Unia Europejska i państwa członkowskie muszą udzielać sobie wzajemnego wsparcia w wykonywaniu tych zadań, aby urzeczywistnić cele Unii Europejskiej.
21. Zasada ta, która ma zastosowanie we wszystkich stosunkach pomiędzy Komisją i państwami członkowskimi, ma szczególne znaczenie dla polityki odzyskiwania pomocy państwa ⁽²³⁾.
22. Komisja i państwa członkowskie muszą współpracować w dobrej wierze na wszystkich etapach postępowania w sprawie pomocy państwa, a w szczególności podczas postępowania wyjaśniającego na podstawie art. 108 ust. 2 TFUE. Podjęcie dobrej współpracy już na etapie postępowania wyjaśniającego może ułatwić i przyspieszyć wykonanie decyzji o odzyskaniu pomocy.

2.2.2. Zasada stosowana do dzielenia się informacjami

23. Dane państwo członkowskie, którego dotyczy decyzja o odzyskaniu pomocy, musi regularnie składać Komisji sprawozdanie z jej wykonania. Dzięki tej współpracy Komisja może ocenić, czy decyzja o odzyskaniu pomocy jest wykonywana prawidłowo, oraz może lepiej ustalić, czy istnieje potrzeba udzielenia wsparcia.
24. W szczególności Komisja może udostępnić państwom członkowskim przykładowe arkusze kalkulacyjne służące do przedstawienia informacji na temat beneficjentów pomocy i kwot pomocy. Komisja może również udostępnić symulacje obliczeń pomocy, którą należy odzyskać, oparte na formułach lub metodach określonych w odnośnej decyzji o odzyskaniu pomocy.

⁽¹⁸⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 grudnia 1973 r., Lorenz GmbH/Bundesrepublik Deutschland i in., C-120/73, ECLI:EU:C:1973:152, pkt 3 i 4.

⁽¹⁹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 grudnia 2012 r., Komisja/Hiszpania („Magefesa II”), C-610/10, ECLI:EU:C:2012:781, pkt 105.

⁽²⁰⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 4 kwietnia 1995 r., Komisja/Włochy („Alfa Romeo”), C-348/93, ECLI:EU:C:1995:95, pkt 27.

⁽²¹⁾ Zob. wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 8 czerwca 1995 r., Siemens/Komisja, T-459/93, ECLI:EU:T:1995:100, pkt 97–101.

⁽²²⁾ Dz.U. C 202 z 7.6.2016, s. 13.

⁽²³⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 września 2014 r., Komisja/Niemcy („Biria Gruppe”), C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, pkt 51 i 56.

25. W tym kontekście Komisja, zgodnie z decyzją o odzyskaniu pomocy, może wspomóc dane państwo członkowskie, udzielając wyjaśnień na temat standardu dowodu i rodzajów dowodów, które należy dostarczyć w celu ustalenia m. in. tożsamości beneficjentów pomocy, kwoty pomocy podlegającej odzyskaniu oraz ostatecznie odzyskanych kwot. Komisja może również udostępnić przykłady umów powierniczych (zob. pkt 118).

2.3. Obowiązek odzyskania pomocy

26. Odzyskanie pomocy państwa nie jest karą⁽²⁴⁾, ale logicznym następstwem ustalenia, że pomoc jest niezgodna z prawem⁽²⁵⁾, i nie może być uzależnione od postaci, w której tę pomoc przyznano⁽²⁶⁾. Nie można zatem uznać, że odzyskanie jest niewspółmierne do celów TFUE w odniesieniu do pomocy państwa⁽²⁷⁾ lub że dane państwo członkowskie bezpodstawnie wzbogaci się dzięki odzyskaniu, ponieważ odzyskanie ma na celu jedynie zapewnienie zwrotu kwoty, która nie powinna być zostać wypłacona na rzecz beneficjenta⁽²⁸⁾.
27. Na podstawie art. 13 ust. 2 rozporządzenia proceduralnego Komisja może skorzystać z przysługującego jej uznania i wydać nakaz odzyskania już w trakcie postępowania wyjaśniającego dotyczącego danych środków pomocy – tj. przed przyjęciem decyzji końcowej w sprawie zgodności środków pomocy z rynkiem wewnętrznym – jeżeli zostanie spełniony szereg kumulatywnych kryteriów.
28. Natomiast w przypadku przyjęcia decyzji stwierdzającej, że pomoc jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym („decyzja negatywna”), Komisja nie dysponuje swobodą uznania i musi nakazać odzyskanie pomocy⁽²⁹⁾, chyba że byłoby to sprzeczne z ogólną zasadą prawa Unii Europejskiej. Z tego powodu, jeżeli Komisja ustali, że środek pomocy jest niezgodny z prawem i rynkiem wewnętrznym, nie musi dodatkowo uzasadniać nakazu odzyskania pomocy⁽³⁰⁾.
29. Bez względu na to, czy obowiązek odzyskania pomocy wynika z nakazu odzyskania czy decyzji o odzyskaniu pomocy, dane państwo członkowskie musi natychmiast i skutecznie dokonać odzyskania pomocy, zgodnie z art. 16 ust. 2 i art. 16 ust. 3 rozporządzenia proceduralnego. Środki podjęte przez państwo członkowskie nie tylko muszą mieć na celu natychmiastowe i skuteczne wykonanie decyzji o odzyskaniu pomocy, ale muszą do niego również faktycznie doprowadzić⁽³¹⁾.

2.4. Granice obowiązku odzyskania pomocy

2.4.1. Ogólne zasady prawa Unii Europejskiej

30. Zgodnie z art. 288 TFUE decyzje wiążą w całości adresatów, do których są skierowane. W przypadku pomocy państwa Komisja kieruje swoją decyzją do danego państwa członkowskiego, które musi ją wykonać⁽³²⁾, wykorzystując wszystkie środki niezbędne do zapewnienia jej wykonania, w tym środki tymczasowe⁽³³⁾. Decyzje Komisji uznaje się za legalne i pozostają one wiążące w całości również, gdy toczą się postępowania przed sądami unijnymi⁽³⁴⁾.
31. Zgodnie z orzecznictwem sądów unijnych i art. 16 ust. 1 rozporządzenia proceduralnego Komisja nie wymaga odzyskania pomocy państwa, gdyby było to sprzeczne z ogólną zasadą prawa Unii Europejskiej.

⁽²⁴⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 czerwca 1999 r., Belgia/Komisja, („Maribel bis/ter scheme”), C-75/97, ECLI:EU:C:1999:311, pkt 65.

⁽²⁵⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r., Komisja/Aer Lingus, C-164/15 P i C-165/15 P, ECLI:EU:C:2016:990, pkt 114 i 116.

⁽²⁶⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 września 2015 r., Komisja/Włochy („Venice and Chioggia II”), C-367/14, ECLI:EU:C:2015:611, pkt 41.

⁽²⁷⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 marca 1990 r., Belgia/Komisja („Tubemeuse”), C-142/87, ECLI:EU:C:1990:125, pkt 66.

⁽²⁸⁾ Zob. wyrok Sądu z dnia 1 marca 2017 r., SNCM/Komisja, T-454/13, ECLI:EU:T:2017:134, pkt 269.

⁽²⁹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7 marca 2002 r., Włochy/Komisja („Employment Measures I”), C-310/99, ECLI:EU:C:2002:143, pkt 99.

⁽³⁰⁾ Zob. wyrok Sądu z dnia 20 września 2011 r., Regione autonoma della Sardegna i in./Komisja, T-394/08, T-408/08, T-453/08 i T-454/08, ECLI:EU:T:2011:493, pkt 152.

⁽³¹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 marca 2012 r., Komisja/Włochy („Hotel industry in Sardinia”), C-243/10, ECLI:EU:C:2012:182, pkt 35.

⁽³²⁾ Zob. art. 31 ust. 2 rozporządzenia proceduralnego, który stanowi, że decyzje negatywne kieruje się do danego państwa członkowskiego.

⁽³³⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14 listopada 2018 r., Komisja/Grecja („Hellenic Shipyards II”), C-93/17, ECLI:EU:C:2018:903, pkt 69.

⁽³⁴⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 lipca 2015 r., Komisja/Francja („Lignes maritimes Marseille-Corse”), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458, pkt 44.

32. Ani TUE, ani TFUE nie wskazują ani nie wymieniają ogólnych zasad prawa Unii Europejskiej; sądy unijne wyprowadziły te zasady z ogólnych zasad, które powszechnie występują w systemach prawnych państw członkowskich. W poniższych punktach omówiono ogólne zasady prawa Unii Europejskiej, na które najczęściej powoływano się w kontekście wywiązywania się z obowiązku odzyskania pomocy.
33. Chociaż na zasadach tych opierają się całe unijne ramy prawne, w kontekście odzyskiwania pomocy państwa podlegają one ścisłej interpretacji⁽³⁵⁾. W związku z tym ogólne zarzuty domniemanego naruszenia ogólnej zasady prawa Unii Europejskiej są nie do przyjęcia.

2.4.1.1. Zasada pewności prawa

34. Zasada pewności prawa wymaga, aby przepisy prawne były jasne, precyzyjne, a ich skutek był przewidywalny, dzięki czemu zainteresowane strony mogą określić swoje położenie w sytuacjach i stosunkach prawnych podlegających prawu Unii Europejskiej⁽³⁶⁾. W związku z tym państwa członkowskie i beneficjenci pomocy otrzymują ochronę przed nakazem odzyskania w przypadku naruszenia pewności prawa.
35. Sądy unijne przedstawiły rygorystyczną interpretację zasady pewności prawa i potwierdziły, że odzyskanie pomocy może zostać ograniczone tylko w wyjątkowych okolicznościach, które należy ocenić indywidualnie w odniesieniu do każdego przypadku.
36. W przypadku, gdy pomoc państwa przyznano z naruszeniem klauzuli zawieszającej, opóźnianie przez Komisję wykonania przysługujących jej uprawnień i nakazania odzyskania tej pomocy nie stanowi podstawy prawnej wystarczającej do ograniczenia lub wykluczenia odzyskania⁽³⁷⁾.
37. Z zasady pierwszeństwa i zasady skuteczności prawa Unii Europejskiej wynika ponadto, że państwa członkowskie i beneficjenci pomocy nie mogą w przypadku domniemanego konfliktu między prawem krajowym a unijnym wykorzystać zasady pewności prawa do ograniczenia odzyskania pomocy. Prawo Unii Europejskiej jest nadrzędne i należy wstrzymać się od stosowania przepisów krajowych lub należy je interpretować w sposób, który pozwala zachować skuteczność prawa Unii Europejskiej⁽³⁸⁾.
38. Prawo niektórych państw członkowskich stanowi, że krajowa podstawa prawna środka pomocy staje się nieważna od dnia jego wejścia w życie w następstwie przyjęcia przez Komisję decyzji o odzyskaniu pomocy. Mając na względzie zasadę skuteczności, żaden taki przepis prawa krajowego nie może mieć wpływu na legalność decyzji Komisji i obowiązek odzyskania pomocy. Odzyskanie nie może być uzależnione od określonych w prawie krajowym konsekwencji nieprzestrzegania klauzuli zawieszającej⁽³⁹⁾.

2.4.1.2. Zasada ochrony uzasadnionych oczekiwań

39. Zasada ochrony uzasadnionych oczekiwań⁽⁴⁰⁾ wynika z zasady pewności prawa i sądy unijne stosują je w połączeniu. Dotyczy wszystkich osób, które mogą mieć usprawiedliwione i zasadne oczekiwania w następstwie otrzymania od właściwych instytucji Unii Europejskiej dokładnych, bezwarunkowych i spójnych zapewnień. Zapewnienia te muszą być udzielone zgodnie z odpowiednimi przepisami⁽⁴¹⁾. Zasada ta zabezpiecza więc uzasadnione oczekiwania państw członkowskich i beneficjentów pomocy, że Komisja nie zażąda od nich odzyskania pomocy.

⁽³⁵⁾ Zob. wyrok Sądu z dnia 20 września 2011 r., Regione autonoma della Sardegna i in./Komisja, T-394/08, T-408/08, T-453/08 i T-454/08, ECLI:EU:T:2011:493, pkt 283.

⁽³⁶⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15 lutego 1996 r., Duff i in., C-63/93, ECLI:EU:C:1996:51, pkt 20.

⁽³⁷⁾ Efektem zasady pewności prawa jest uniemożliwienie Komisji nieograniczonego odsuwania w czasie wykonywania jej uprawnień. Trybunał Sprawiedliwości orzekł jednak, że „opóźnianie przez Komisję wykonania przysługujących jej uprawnień i nakazania odzyskania tej pomocy pociąga za sobą niezgodność z prawem decyzji o odzyskaniu pomocy tylko w wyjątkowych przypadkach, w których można stwierdzić oczywistą bezczynność Komisji lub oczywiste naruszenie ciężącego na niej obowiązku staranności”: zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22 kwietnia 2008 r., Komisja/Salgitter, C-408/04 P, ECLI:EU:C:2008:236, pkt 106. W sprawie GIE Fiscaux Komisja zdecydowała, że ze względu na szczególne połączenie wyjątkowych okoliczności w tej sprawie, odzyskanie należało ograniczyć do pomocy przyznanej po dacie przyjęcia przez Komisję decyzji o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego na podstawie art. 6 rozporządzenia proceduralnego, aby zachować zgodność z zasadą pewności prawa. Zob. decyzja Komisji z dnia 20 grudnia 2006 r. dotycząca systemu pomocy wprowadzonego przez Francję na mocy art. 39 CA kodeksu podatkowego (code général des impôts) – pomoc państwa nr C46/2004 (ex NN65/2004) (Dz.U. L 112 z 30.4.2007, s. 41).

⁽³⁸⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 5 października 2006 r., Komisja/Francja („Scott”), C-232/05, ECLI:EU:C:2006:651, pkt 50–53.

⁽³⁹⁾ Zob. wyrok Sądu z dnia 7 października 2010 r., DHL Aviation i DHL Hub Leipzig/Komisja, T-452/08, ECLI:EU:T:2010:427, pkt 34 i 41.

⁽⁴⁰⁾ W sprawie zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20 września 1990 r., Komisja/Niemcy, C-5/89, ECLI:EU:C:1990:320, pkt 13 i 14.

⁽⁴¹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2011 r., ISD Polska i in./Komisja C-369/09 P, ECLI:EU:C:2011:175, pkt 123; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16 grudnia 2010 r., Kahla Thüringen Porzellan/Komisja, C-537/08 P, ECLI:EU:C:2010:769, pkt 63; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16 grudnia 2008 r., Masdar (UK)/Komisja, C-47/07 P, ECLI:EU:C:2008:726, pkt 34 i 81.

40. Mając na uwadze obowiązkowy charakter art. 108 ust. 3 TFUE, dane państwo członkowskie, którego organy przyznały pomoc z naruszeniem klauzuli zawieszającej, nie może twierdzić, że naruszenie powoduje uzasadnione oczekiwanie beneficjenta, że pomoc nie zostanie odzyskana. W przeciwnym razie art. 107 i 108 TFUE zostałyby pozbawione jakiegokolwiek skuteczności ⁽⁴²⁾.
41. Również w przypadku naruszenia klauzuli zawieszającej beneficjent pomocy nie może twierdzić, że posiada uzasadnione oczekiwanie, iż pomoc przyznano legalnie, chyba że występują wyjątkowe okoliczności ⁽⁴³⁾. Działający z należytą starannością podmiot gospodarczy powinien być w stanie ustalić, czy pomoc została należycie zatwierdzona przez Komisję ⁽⁴⁴⁾. Zasada ta ma również zastosowanie do małych przedsiębiorstw ⁽⁴⁵⁾.
42. Sądy unijne wskazały szereg sytuacji, które nie wywołują uzasadnionych oczekiwań i które w związku z tym nie mogą ograniczyć lub uniemożliwić odzyskania danej pomocy. W szczególności uzasadnione oczekiwania nie mogą powstać w następujących sytuacjach:
- milczenie Komisji w sprawie zgłoszonego jej środka pomocy ⁽⁴⁶⁾,
 - brak działania ze strony Komisji w stosunku do środka pomocy, który nie został zgłoszony ⁽⁴⁷⁾,
 - przyjęcie decyzji o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego na podstawie art. 6 rozporządzenia proceduralnego, w ramach której Komisja przeprowadza jedynie wstępną ocenę przedmiotowego środka pomocy – ponieważ beneficjent pomocy nie może na wstępnej decyzji opierać uzasadnionych oczekiwań ⁽⁴⁸⁾,
 - stosunkowo długi okres bezczynności Komisji ⁽⁴⁹⁾,
 - wcześniejsza decyzja Komisji ⁽⁵⁰⁾,
 - przyjęcie szeregu kolejnych decyzji Komisji zatwierdzających przyznanie pomocy, które następnie zostały unieważnione przez sądy unijne ⁽⁵¹⁾,

⁽⁴²⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 czerwca 2011 r., Diputación Foral de Vizcaya i in./Komisja, C-465/09 P do C-470/09 P, ECLI:EU:C:2011:372, pkt 150.

⁽⁴³⁾ Zob. wyrok Sądu z dnia 15 listopada 2018 r., Deutsche Telekom/Komisja, T-207/10, ECLI:EU:T:2018:786, pkt 42. Trybunał Sprawiedliwości tylko raz uznał istnienie uzasadnionych oczekiwań beneficjenta pomocy – w wyroku w sprawie RSV. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 24 listopada 1987 r. RSV/Komisja, C-223/85, ECLI:EU:C:1987:502. Sądy unijne podkreślają jednak wyjątkowy charakter okoliczności tej sprawy, odmawiając rozszerzenia ochrony uzasadnionych oczekiwań poza nadzwyczajną sytuację, której istnienie stwierdzono w sprawie RSV; np. zob. wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 14 stycznia 2004 r., Fleuren Compost/Komisja, T-109/01, ECLI:EU:T:2004:4, pkt 145–148 oraz wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 kwietnia 2004 r., Włochy/Komisja, C-298/00 P, ECLI:EU:C:2004:240, pkt 90.

⁽⁴⁴⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20 marca 1997 r., Land Rheinland-Pfalz/Alcan Deutschland, C-24/95, ECLI:EU:C:1997:163, pkt 25.

⁽⁴⁵⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 kwietnia 2004 r., Włochy/Komisja, C-298/00 P, ECLI:EU:C:2004:240, pkt 88.

⁽⁴⁶⁾ Zob. wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 30 listopada 2009 r., Francja/Komisja, T-427/04 i T-17/05, ECLI:EU:T:2009:474, pkt 261.

⁽⁴⁷⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8 grudnia 2011 r., France Télécom/Komisja, C-81/10 P, ECLI:EU:C:2011:811, pkt 58–60.

⁽⁴⁸⁾ Zob. wyrok Sądu z dnia 27 lutego 2013 r., Nitrogénművek Vegyipari/Komisja, T-387/11, ECLI:EU:T:2013:98, pkt 121; wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 25 marca 2009 r., Alcoa Trasformazioni/Komisja, T-332/06, ECLI:EU:T:2009:79, pkt 61.

⁽⁴⁹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 28 lipca 2011 r., Diputación Foral de Vizcaya i in./Komisja, C-471/09 P do C-473/09 P, ECLI:EU:C:2011:521, pkt 64–65, 68, 75–77.

⁽⁵⁰⁾ Wcześniejszą decyzję stwierdzającą, że określony środek nie stanowi pomocy państwa, lub uznającą określony środek pomocy za zgodny z rynkiem wewnętrznym należy rozumieć jako mającą zastosowanie wyłącznie do konkretnych faktów i okoliczności konkretnej sprawy. Każdą sprawę należy rozpatrzyć oddzielnie. Trybunał Sprawiedliwości stwierdził zatem na przykład, że wcześniejsza decyzja uznająca, że środek pomocy nie stanowi pomocy państwa przez ograniczony czas, i oparta na okolicznościach występujących w danym okresie nie może powodować uzasadnionych oczekiwań wobec przyszłej oceny, czy podobny środek stanowi pomoc państwa. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 lipca 2011 r., Alcoa Trasformazioni/Komisja, C-194/09 P, ECLI:EU:C:2011:497, pkt 72–75. Inna sytuacja ma miejsce, gdy Komisja zmienia swoją ocenę środka jedynie na podstawie bardziej rygorystycznego stosowania zawartych w Traktacie zasad pomocy państwa. W takim przypadku Trybunał stwierdził, że beneficjenci pomocy mieli prawo oczekiwać, iż decyzja Komisji zmieniająca dotychczas stosowane podejście pozostawi im wystarczająco dużo czasu na dostosowanie się do tej zmiany, i że tym samym korzystają z ochrony uzasadnionych oczekiwań. W tym celu zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22 czerwca 2006 r., Belgia/Komisja („Forum 187”), C-182/03 i C-217/03, ECLI:EU:C:2006:416, pkt 71.

⁽⁵¹⁾ W wyroku w sprawie CELF II Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że ta nietypowa seria unieważnień zasadniczo odzwierciedla skomplikowany charakter sprawy i w żadnym wypadku nie tylko nie powoduje uzasadnionych oczekiwań, ale wręcz powinna wywołać u beneficjenta pomocy większe wątpliwości co do zgodności kwestionowanej pomocy z rynkiem wewnętrznym. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 marca 2010 r., CELF and ministre de la Culture et de la Communication („CELF II”), C-1/09, ECLI:EU:C:2010:136, pkt 51–52 i 55.

— przedłożenie Radzie przez Komisję wniosku dotyczącego decyzji ⁽⁵²⁾.

2.4.1.3. Zasada powagi rzeczy osądzonej

43. Zasada powagi rzeczy osądzonej stanowi, że orzeczenia sądowe, które stały się prawomocne po wyczerpaniu przysługujących środków odwoławczych lub po upływie przewidzianych dla tych środków terminów, są niepodważalne ⁽⁵³⁾.
44. Trybunał Sprawiedliwości uznał znaczenie tej zasady zarówno w porządku prawnym Unii Europejskiej, jak i w systemach prawnych państw członkowskich ⁽⁵⁴⁾. Ponieważ jednak jej stosowanie nie może podważać pierwszeństwa i skuteczności prawa Unii Europejskiej, zasada powagi rzeczy osądzonej nie może być wykorzystywana, aby uzasadnić naruszenie prawa Unii Europejskiej lub uniemożliwić odzyskanie pomocy państwa ⁽⁵⁵⁾.
45. Zgodnie z zasadą pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej unijne zasady pomocy państwa przeważają nad sprzecznymi przepisami prawa krajowego, od których stosowania należy się wstrzymać. Dotyczy to również krajowych przepisów i orzeczeń sądowych, z których wynika, że stosowanie zasady powagi rzeczy osądzonej narusza unijne zasady pomocy państwa.
46. Jeżeli chodzi o szczególny przypadek pomocy niezgodnej z prawem, chociaż tryb wykonania zasady powagi rzeczy osądzonej należy do systemów prawnych poszczególnych państw członkowskich na podstawie zasady autonomii proceduralnej, nie może z niego wynikać, że jakkolwiek prawomocna decyzja sądu krajowego będzie przeszkodą w wyciągnięciu koniecznych konsekwencji z naruszenia klauzuli zawieszającej, ani nie może on skutkować uniemożliwieniem sądom lub organom krajowym wyciągnięcia takich konsekwencji ⁽⁵⁶⁾.

2.4.1.4. Całkowita niemożność odzyskania pomocy

47. Zasada, w myśl której „nikt nie jest zobowiązany do rzeczy niemożliwych”, należy do zasad ogólnych prawa Unii Europejskiej ⁽⁵⁷⁾. Istnienie wyjątkowych okoliczności, które całkowicie uniemożliwiają państwu członkowskiemu wykonanie decyzji o odzyskaniu pomocy, to jedyna sytuacja, która według Trybunału Sprawiedliwości uzasadnia niewykonanie tej decyzji ⁽⁵⁸⁾.
48. Sądy unijne rozumieją całkowitą niemożność rygorystycznie. Państwo członkowskie musi wykazać, że w dobrej wierze podejmowało próby odzyskania pomocy, i zgodnie z art. 4 ust. 3 TUE musi współpracować z Komisją celem pokonania napotkanych trudności ⁽⁵⁹⁾.
49. Jeżeli chodzi o wykazanie istnienia przesłanek uzasadniających brak odzyskania ⁽⁶⁰⁾ lub jedynie częściowe odzyskanie pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym, ciężar dowodu spoczywa na państwie członkowskim. Rodzaj dowodów koniecznych do udowodnienia całkowitej niemożności odzyskania pomocy zależy od konkretnych cech poszczególnych spraw.
50. Do wykazania całkowitej niemożności wykonania decyzji o odzyskaniu pomocy nie wystarczy, by dane państwo członkowskie jedynie poinformowało Komisję o trudnościach prawnych, politycznych, praktycznych lub wewnętrznych ⁽⁶¹⁾.

⁽⁵²⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2011 r., ISD Polska i in./Komisja C-369/09 P, ECLI:EU:C:2011:175, pkt 124.

⁽⁵³⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2010 r., Komisja/Słowacja, („Frucona Košice”), C-507/08, ECLI:EU:C:2010:802, pkt 59.

⁽⁵⁴⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2013 r., Komisja/Hiszpania („Magefesa”), C-529/09, ECLI:EU:C:2013:31, pkt 64.

⁽⁵⁵⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 18 lipca 2007 r., Lucchini, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, pkt 61–63; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 listopada 2015 r., Klausner Holz Niedersachsen GmbH/Land Nordrhein-Westfalen, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, pkt 45.

⁽⁵⁶⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 listopada 2015 r., Klausner Holz Niedersachsen GmbH/Land Nordrhein-Westfalen, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, pkt 40; zob. również wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 5 marca 2019 r., Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, pkt 138 i 139.

⁽⁵⁷⁾ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6 listopada 2018 r., Scuola Elementare Maria Montessori/Komisja, C-622/16 P do C-624/16 P, ECLI:EU:C:2018:873, pkt 79.

⁽⁵⁸⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 listopada 2017 r., Komisja/Grecja („Larco”), C-481/16, ECLI:EU:C:2017:845, pkt 28.

⁽⁵⁹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12 lutego 2015 r., Komisja/Francja („Plans de Campagne”), C-37/14, ECLI:EU:C:2015:90, pkt 67.

⁽⁶⁰⁾ Zob. w tym celu wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 lipca 2015 r., Komisja/Francja („Lignes maritimes Marseille-Corse”), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458, pkt 52 i 53.

⁽⁶¹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 listopada 2017 r., Komisja/Grecja („Larco”), C-481/16, ECLI:EU:C:2017:845, pkt 29; zob. również wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6 listopada 2018 r., Scuola Elementare Maria Montessori/Komisja, C-622/16 P do C-624/16 P, ECLI:EU:C:2018:873, pkt 91 i 95.

51. Aby zatem uzasadnić brak wykonania decyzji o odzyskaniu pomocy, dane państwo członkowskie nie może powoływać się na istnienie całkowitej niemożności wynikającej z wymogów prawa krajowego, takich jak krajowe okresy przedawnienia⁽⁶²⁾, brak wynikających z prawa krajowego uprawnień koniecznych do nakazania odzyskania pomocy⁽⁶³⁾ lub próżnię prawną⁽⁶⁴⁾. Państwo członkowskie nie może się również powoływać na przepisy, praktyki lub sytuacje panujące w jego krajowym porządku prawnym, w tym na obawy przed niepokojami społecznymi⁽⁶⁵⁾, celem uzasadnienia niewypełnienia obowiązków wynikających z prawa Unii Europejskiej⁽⁶⁶⁾. Jedynie w bardzo szczególnych przypadkach całkowita niemożność może mieć podstawy prawne, pod warunkiem że są zgodne z prawem Unii Europejskiej⁽⁶⁷⁾.
52. Państwo członkowskie musi bezzwłocznie wskazać i przyjąć niezbędne środki⁽⁶⁸⁾. Aby osiągnąć ten cel, państwa członkowskie mogą być zmuszone przyjąć nowe akty prawne, w tym ustawodawcze, lub odrzucić przepisy prawa krajowego, które uniemożliwiają szybkie usunięcie napotkanych przeszkód. Próby odzyskania pomocy muszą być ponadto gruntowne i należyte uzasadnione dowodami⁽⁶⁹⁾.
53. Na obowiązek odzyskania pomocy nie mogą wpływać również warunki ekonomiczne beneficjenta. Fakt, że dane przedsiębiorstwo ma problemy finansowe lub wręcz jest niewypłacalne, nie oznacza, że odzyskanie pomocy jest niemożliwe⁽⁷⁰⁾, chyba że przedsiębiorstwo to zostało zlikwidowane lub brak jest aktywów, które można odzyskać⁽⁷¹⁾ (zob. sekcja 4.8). Ponadto odzyskanie pomocy jest niemożliwe w sytuacji, gdy beneficjent przestał już istnieć, nie pozostawiając żadnego prawnego ani gospodarczego następcy (zob. pkt 135).
54. Celem odzyskania pomocy nie jest uzyskanie przez państwo członkowskie maksymalnego zwrotu, ale przywrócenie stanu rzeczy, który istniał na rynku wewnętrznym przed przyznaniem pomocy. W związku z tym ewentualne straty poniesione przez państwo członkowskie wynikające z bycia udziałowcem lub wierzycielem nie stanowią uzasadnienia dla niewywiązania się przez to państwo z obowiązku odzyskania pomocy.
55. Chociaż całkowita niemożność odzyskania pomocy to problem, który zazwyczaj powstaje podczas wykonywania decyzji o odzyskaniu pomocy, Komisja może stwierdzić całkowitą niemożność odzyskania pomocy już w toku formalnego postępowania wyjaśniającego prowadzonego na podstawie art. 6 rozporządzenia proceduralnego⁽⁷²⁾.

2.4.2. Okres przedawnienia

56. Art. 17 ust. 1 rozporządzenia proceduralnego stanowi, że uprawnienia Komisji w zakresie odzyskiwania pomocy podlegają 10-letniemu okresowi przedawnienia („okres przedawnienia”).
57. Zgodnie z art. 17 ust. 2 rozporządzenia proceduralnego okres przedawnienia rozpoczyna bieg w dniu, w którym przyznano pomoc niezgodną z prawem beneficjentowi⁽⁷³⁾ albo w charakterze pomocy indywidualnej, albo w ramach programu pomocowego⁽⁷⁴⁾. W przypadku programu pomocowego okres przedawnienia rozpoczyna się nie w dniu przyjęcia podstawy prawnej programu, ale od momentu przyznania w jego ramach pomocy indywidualnej⁽⁷⁵⁾.

⁽⁶²⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20 marca 1997 r., Land Rheinland-Pfalz/Alcan Deutschland, C-24/95, ECLI:EU:C:1997:163, pkt 34–37.

⁽⁶³⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 marca 1991 r., Włochy/Komisja („Lanerossi”), C-303/88, ECLI:EU:C:1991:136, pkt 52 i 60.

⁽⁶⁴⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 października 2013 r., Komisja/Grecja („Ellinikos Xrysos”), C-263/12, ECLI:EU:C:2013:673, pkt 36.

⁽⁶⁵⁾ W tym celu Trybunał wyjaśnił, że „Jeśli chodzi o ewentualne zaistnienie zamieszek społecznych mogących stanowić zagrożenie dla jego porządku publicznego, z utrwalonego orzecznictwa wynika, jak zaznaczył rzecznik generalny w pkt 86 swej opinii, że w obliczu zagrożenia takimi zamieszkami dane państwo członkowskie ma obowiązek podjąć wszelkie kroki niezbędne do zapewnienia skuteczności prawa Unii w celu prawidłowego wdrożenia tego prawa w interesie wszystkich podmiotów gospodarczych, chyba że udowodni, iż działania tego państwa miałyby konsekwencje w zakresie porządku publicznego, którym nie mogłoby ono sprostać przy użyciu środków będących do jego dyspozycji”. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 lipca 2015 r., Komisja/Francja („Lignes maritimes Marseille-Corse”), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458, pkt 52.

⁽⁶⁶⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 września 2015 r., Komisja/Włochy („Venice and Chioggia II”), C-367/14, ECLI:EU:C:2015:611, pkt 51.

⁽⁶⁷⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 września 2014 r., Komisja/Niemcy („Biria Gruppe”), C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, pkt 49.

⁽⁶⁸⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 lipca 2015 r., Komisja/Francja („Lignes maritimes Marseille-Corse”), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458, pkt 49.

⁽⁶⁹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 lipca 2015 r., Komisja/Francja („Lignes maritimes Marseille-Corse”), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458, pkt 57.

⁽⁷⁰⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15 stycznia 1986 r., Komisja/Belgia, C-52/84, ECLI:EU:C:1986:3, pkt 14.

⁽⁷¹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 2 lipca 2002 r., Komisja/Hiszpania, C-499/99, ECLI:EU:C:2002:408, pkt 37.

⁽⁷²⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6 listopada 2018 r., Scuola Elementare Maria Montessori/Komisja, C-622/16 P do C-624/16 P, ECLI:EU:C:2018:873, pkt 82 i 84.

⁽⁷³⁾ Zob. wyrok Sądu z dnia 25 stycznia 2018 r., BSCA/Komisja, T-818/14, ECLI:EU:T:2018:33, pkt 72.

⁽⁷⁴⁾ Pojęcia „program pomocowy” i „pomoc indywidualna” zdefiniowano odpowiednio w art. 1 lit. d) i e) rozporządzenia proceduralnego.

⁽⁷⁵⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8 grudnia 2011 r., France Télécom/Komisja, C-81/10 P, ECLI:EU:C:2011:811, pkt 80.

58. Data przyznania pomocy zależy od charakteru danej pomocy. W przypadku wieloletniego programu, z którym wiąże się okresowe płatności lub inne korzyści finansowe, datę przyjęcia podstawy prawnej programu pomocy i datę rzeczywistego przyznania pomocy na rzecz danych przedsiębiorstw może dzielić znaczny okres. W takim wypadku dla celów obliczania okresu przedawnienia należy przyjąć, że pomoc zostaje udzielona beneficjentowi dopiero w dniu jej faktycznego otrzymania przez beneficjenta ⁽⁷⁶⁾.
59. Zasada, o której mowa w pkt 58, ma również zastosowanie do programu pomocowego, z którym wiąże się okresowo przyznawane środki polityki budżetowej (np. ulgi podatkowe uwzględniane we wszystkich rocznych lub półrocznych deklaracjach podatkowych itp.) i w odniesieniu do którego okres przedawnienia rozpoczyna się w dniu, w którym wypada termin wymagalności podatku.
60. Wykonanie decyzji o odzyskaniu pomocy może wymagać od danego państwa członkowskiego przeprowadzenia kontroli, np. kontroli podatkowych dotyczących określonych lat budżetowych, nawet jeżeli zgodnie z prawem krajowym byłby to okres podlegający przedawnieniu. W takim przypadku krajowe zasady dotyczące przedawnienia nie mogą stanowić uzasadnienia dla niewywiązania się z obowiązku odzyskania pomocy i należy zaniechać ich stosowania, jeśli zachodzi taka potrzeba ⁽⁷⁷⁾.
61. Ponieważ postępowanie wyjaśniające w sprawie środka pomocy ma charakter procedury dwustronnej pomiędzy państwem członkowskim i Komisją, Komisja może po rozpoczęciu biegu okresu przedawnienia przerwać ten okres w drodze jakiegokolwiek działania lub może to zrobić państwo członkowskie na wniosek Komisji ⁽⁷⁸⁾. W tej sytuacji nie ma znaczenia, czy takie działanie zgłoszono beneficjentowi pomocy ⁽⁷⁹⁾ lub czy się o nim dowiedział. Jeżeli decyzja Komisji jest przedmiotem postępowania przed sądami unijnymi, bieg okresu przedawnienia zostaje zawieszony do czasu zakończenia postępowania.
62. Art. 17 ust. 3 rozporządzenia proceduralnego stanowi, że „jakąkolwiek pomoc, w odniesieniu do której upłynął okres przedawnienia, uznaje się za pomoc istniejącą”. Przewidziany w rozporządzeniu proceduralnym okres przedawnienia wyklucza jedynie odzyskanie pomocy udzielonej w okresie poprzedzającym o ponad dziesięć lat pierwszą interwencję Komisji ⁽⁸⁰⁾.

2.5. Stosowanie prawa krajowego oraz natychmiastowe i skuteczne wykonanie decyzji Komisji o odzyskaniu pomocy

63. W art. 16 ust. 3 rozporządzenia proceduralnego skodyfikowano wymogi dotyczące zasady skuteczności ⁽⁸¹⁾. Obowiązek odzyskania pomocy zostaje spełniony tylko w przypadku, gdy dane państwo członkowskie faktycznie odzyskało kwotę pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym, w tym odsetki od zwracanej pomocy ⁽⁸²⁾ („pełna kwota podlegająca odzyskaniu”).
64. Dane państwo członkowskie może wybrać sposób wypełnienia obowiązku odzyskania pomocy pod warunkiem że jest on zgodny z zasadami skuteczności ⁽⁸³⁾ i równorzędności ⁽⁸⁴⁾. Kwestię, czy dane państwo członkowskie natychmiastowo i skutecznie wywiązało się z obowiązku odzyskania pomocy zgodnie z tymi zasadami, można oceniać jedynie indywidualnie w odniesieniu do każdego przypadku ⁽⁸⁵⁾.

3. ROLA KOMISJI I ROLA DANEGO PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO

65. Zarówno Komisja, jak i państwa członkowskie odgrywają istotną rolę w wykonywaniu decyzji o odzyskaniu pomocy i muszą brać udział w skutecznej realizacji polityki odzyskiwania pomocy. Zdecydowane egzekwowanie polityki odzyskiwania środków w połączeniu ze ścisłą i proaktywną współpracą pozwala skutecznie zaradzić zakłóceniom konkurencji na rynku wewnętrznym oraz promuje wykorzystanie jego pełnego potencjału.

⁽⁷⁶⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8 grudnia 2011 r., France Télécom/Komisja, C-81/10 P, ECLI:EU:C:2011:811, pkt 82.

⁽⁷⁷⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20 marca 1997 r., Land Rheinland-Pfalz/Alcan Deutschland, C-24/95, ECLI:EU:C:1997:163, pkt 34–37.

⁽⁷⁸⁾ Na przykład wniosek o udzielenie informacji skierowany przez Komisję do danego państwa członkowskiego przerywa bieg okresu przedawnienia i powoduje, że okres przedawnienia zaczyna biec od początku. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 26 kwietnia 2018 r., ANGED, C-233/16, ECLI:EU:C:2018:280, pkt 84 i 85.

⁽⁷⁹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6 października 2005 r., Scott/Komisja, C-276/03 P, ECLI:EU:C:2005:590, pkt 27 i 36.

⁽⁸⁰⁾ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 23 stycznia 2019 r., Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, pkt 52; wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 30 kwietnia 2002 r., Gibraltar/Komisja, T-195/01 i T-207/01, ECLI:EU:T:2002:111, pkt 130.

⁽⁸¹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 września 2014 r., Komisja/Niemcy („Biria Gruppe”), C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, pkt 39 i 41.

⁽⁸²⁾ W tym celu zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6 października 2011 r., Komisja/Włochy, („Venice and Chioggia I”), C-302/09, ECLI:EU:C:2011:634, pkt 38 i 39.

⁽⁸³⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 5 października 2006 r., Komisja/Francja („Scott”), C-232/05, ECLI:EU:C:2006:651, pkt 49.

⁽⁸⁴⁾ Zgodnie z zasadą równorzędności prawo krajowe musi być stosowane w sposób niedyskryminacyjny w stosunku do podobnych przypadków, które podlegają wyłącznie przepisom prawa krajowego. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2002 r., Niderlandy/Komisja, C-382/99, ECLI:EU:C:2002:363, pkt 90.

⁽⁸⁵⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 września 2014 r., Komisja/Niemcy („Biria Gruppe”), C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, pkt 43.

3.1. Rola Komisji

66. W swoich decyzjach o odzyskaniu pomocy Komisja dąży do wskazania beneficjentów pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym i ilościowego określenia pomocy, którą należy odzyskać⁽⁸⁶⁾. Pozwala to na szybsze wykonanie decyzji o odzyskaniu pomocy i łatwiejsze wywiązanie się z obowiązku odzyskania pomocy. Jeżeli jest to niemożliwe, Komisja opisuje w decyzji o odzyskaniu pomocy metody, za pomocą których państwo członkowskie musi wskazać beneficjentów i ustalić kwotę pomocy, którą należy odzyskać⁽⁸⁷⁾.
67. Zgodnie z zasadą lojalnej współpracy Komisja wspiera dane państwo członkowskie w wykonaniu decyzji o odzyskaniu pomocy między innymi w drodze:
- udostępnienia danemu państwu członkowskiemu przykładowych arkuszy kalkulacyjnych służących do przedstawienia informacji na temat beneficjentów pomocy i kwot pomocy (zob. pkt 24 i 25),
 - rozpatrywania wniosków o przedłużenie terminu wykonania decyzji o odzyskaniu pomocy (zob. sekcja 4.1),
 - organizowania spotkań inauguracyjnych (zob. sekcja 4.2),
 - dostarczenia narzędzia do obliczania odsetek od zwracanej pomocy (zob. pkt 111),
 - udostępniania przykładów umów powierniczych odpowiednich do celów tymczasowego odzyskania pomocy (zob. pkt 118),
 - informowania danego państwa członkowskiego o tymczasowym lub ostatecznym zamknięciu procedury odzyskania pomocy (zob. sekcja 4.9).

3.2. Rola państwa członkowskiego

68. Państwa członkowskie odgrywają kluczową rolę w zapewnieniu skuteczności polityki odzyskiwania pomocy. Dostarczając dokładne i pełne informacje w toku formalnego postępowania wyjaśniającego na podstawie art. 6 rozporządzenia proceduralnego, państwa członkowskie mogą pomóc w przyjęciu decyzji o odzyskaniu pomocy, które łatwiej wykonać, i zniwelować lub ograniczyć ryzyko, że odzyskanie pomocy nie będzie natychmiastowe i skuteczne. W szczególności państwa członkowskie mogą przedstawić szczególne okoliczności, które ich zdaniem Komisja powinna uwzględnić przy ustalaniu terminu wywiązania się z obowiązku odzyskania pomocy (zob. pkt 71 i 72).
69. Zgodnie z art. 16 ust. 1 rozporządzenia proceduralnego dane państwo członkowskie musi zastosować wszelkie niezbędne środki w celu odzyskania pomocy od beneficjenta. W zależności od systemu prawnego danego państwa członkowskiego w procesie odzyskania pomocy może uczestniczyć szereg organów, zarówno lokalnych, regionalnych, jak i krajowych. Decyzja Komisji skierowana do państwa członkowskiego jest wiążąca dla wszystkich organów tego państwa, w tym jego sądów⁽⁸⁸⁾.
70. W przypadku braku stosownych przepisów prawa Unii Europejskiej do poszczególnych państw członkowskich należy wykonanie decyzji o odzyskaniu pomocy poprzez zastosowanie zasad i procedur określonych w prawie krajowym⁽⁸⁹⁾. Każde państwo członkowskie wyznacza podmiot faktycznie odpowiedzialny za wykonanie decyzji o odzyskaniu pomocy, jednak niektóre państwa członkowskie powierzyły zadanie koordynowania i nadzorowania procesu odzyskiwania środków na szczeblu krajowym jednemu organowi. Z doświadczeń Komisji wynika, że jeden organ koordynujący przyczynia się do natychmiastowego i skutecznego wykonania decyzji o odzyskaniu pomocy, ponieważ gromadzi i rozpowszechnia informacje na szczeblu krajowym oraz tworzy stabilny kanał komunikacji ze służbami Komisji.

⁽⁸⁶⁾ Chociaż zidentyfikowanie beneficjenta pomocy indywidualnej na ogół nie jest skomplikowane, Komisja zasadniczo nie jest w stanie zidentyfikować wszystkich poszczególnych beneficjentów programu pomocowego niezgodnego z rynkiem wewnętrznym, nie mówiąc już o dokładnej kwocie otrzymanej pomocy.

⁽⁸⁷⁾ Komisja nie ma prawnego obowiązku określenia w decyzji o odzyskaniu pomocy dokładnej kwoty, którą należy odzyskać. Wystarczy, że decyzja Komisji będzie zawierać informacje umożliwiające państwu członkowskiemu określenie tej kwoty bez większych trudności. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 28 lipca 2011 r., Mediaset/Komisja, C-403/10 P, ECLI:EU:C:2011: 533, pkt 126.

⁽⁸⁸⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 maja 1987 r., Albako/BALM, C-249/85, ECLI:EU:C:1987:245, pkt 17. Zob. również wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 5 marca 2019 r., Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, pkt 90.

⁽⁸⁹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2002 r., Niderlandy/Komisja („Service stations”), C-382/99, ECLI:EU:C:2002:363, pkt 90.

4. WYKONANIE DECYZJI O ODZYSKANIU POMOCY

71. Jeżeli Komisja stwierdzi, że już przyznana pomoc jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym, i wyda nakaz jej odzyskania, dane państwo członkowskie musi tę pomoc uchylić⁽⁹⁰⁾ i w stosownych przypadkach ją odzyskać⁽⁹¹⁾ w terminie ustalonym przez Komisję („termin odzyskania pomocy”). Odzyskanie pomocy po terminie odzyskania pomocy nie może spełnić wymogów prawa Unii Europejskiej i oznacza niewykonanie decyzji o odzyskaniu pomocy⁽⁹²⁾. W każdym razie na danym państwie członkowskim ciąży obowiązek wyegzekwowania zwrotu pomocy niezgodnej z prawem i zaprzestania naruszania prawa Unii Europejskiej jak najszybciej po upływie terminu odzyskania pomocy.
72. Komisja określa w decyzji o odzyskaniu pomocy dwa terminy, w których dane państwo członkowskie musi (i) dostarczyć dokładne informacje na temat zaplanowanych przez siebie i już podjętych środków w celu wykonania decyzji o odzyskaniu pomocy (na ogół w ciągu 2 miesięcy od daty jej doręczenia) oraz (ii) wywiązać się z obowiązku odzyskania pomocy (na ogół w ciągu 4 miesięcy od daty doręczenia decyzji⁽⁹³⁾). Przed upływem pierwszego terminu państwo członkowskie jest ogólnie zobowiązane do dostarczenia całościowych informacji na temat tożsamości beneficjentów, jeżeli nie zostali już wskazani w decyzji o odzyskaniu pomocy, kwoty do odzyskania oraz krajowych procedur mających zastosowanie w odniesieniu do wywiązania się z obowiązku odzyskania pomocy.
73. Dane państwo członkowskie może wybrać krajową procedurę w celu wykonania decyzji o odzyskaniu pomocy, pod warunkiem że procedura ta umożliwi natychmiastowe i skuteczne wykonanie decyzji o odzyskaniu⁽⁹⁴⁾. Z doświadczeń Komisji wynika, że przyspieszone, wyspecjalizowane procedury administracyjne mogą być bardzo skuteczne i mogą umożliwić państwom członkowskim należyte wypełnienie zobowiązań. Niezależnie od krajowej procedury wybranej w celu wykonania decyzji o odzyskaniu właściwy organ lub sąd ma obowiązek zapewnić pełną skuteczność prawa Unii Europejskiej⁽⁹⁵⁾.

4.1. Wniosek o przedłużenie terminu wykonania decyzji

74. Jeżeli państwo członkowskie napotka trudności w wykonaniu decyzji o odzyskaniu pomocy w terminie odzyskania pomocy, jest zobowiązane przedłożyć Komisji do rozpatrzenia informacje na temat tych trudności, dając jej wystarczająco dużo czasu, aby mogła ocenić sytuację, wraz z odpowiednimi propozycjami rozwiązania problemów⁽⁹⁶⁾. Może to obejmować wniosek o przedłużenie terminu odzyskania pomocy.
75. W takich przypadkach Komisja i dane państwo członkowskie muszą podjąć współpracę w dobrej wierze w celu pokonania trudności, w pełni przestrzegając przy tym prawa Unii Europejskiej⁽⁹⁷⁾. Podobnie dane państwo członkowskie musi dostarczyć Komisji wszelkie informacje, które umożliwią jej ustalenie, czy wybrane metody doprowadzą do poprawnego wykonania decyzji o odzyskaniu pomocy⁽⁹⁸⁾.
76. Komisja w zasadzie udziela przedłużenia terminu wykonania decyzji jedynie w wyjątkowych okolicznościach, gdy państwo członkowskie wykaże za pomocą rozstrzygających dowodów, że wszystkie pozostałe możliwe działania, które mogłyby doprowadzić do terminowego wykonania decyzji Komisji, byłyby nieskuteczne.
77. Nie przyjmuje się wniosków o przedłużenie terminu odzyskania pomocy, jeżeli opóźnienie w odzyskaniu pomocy wynika z wybranych przez państwo członkowskie sposobów i metod w sytuacji, gdy dostępne były szybsze sposoby.
78. Nie można z mocą wsteczną przyjąć wniosków o przedłużenie terminu odzyskania pomocy po jego upływie⁽⁹⁹⁾ (zob. pkt 71).

⁽⁹⁰⁾ Z tego wynika, że dane państwo członkowskie musi podjąć wszelkie działania niezbędne do przywrócenia stanu sprzed przyznania pomocy, w tym np. unieważniając umowę. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8 grudnia 2011 r., *Residex Capital IV*, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, pkt 45–47.

⁽⁹¹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20 marca 1997 r., *Land Rheinland-Pfalz/Alcan Deutschland*, C-24/95, ECLI:EU:C:1997:163, pkt 34.

⁽⁹²⁾ W tym celu zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2010 r., *Komisja/Włochy („Newly listed companies”)*, C-304/09, ECLI:EU:C:2010:812, pkt 32.

⁽⁹³⁾ Ze względu na szczególne okoliczności danej sprawy Komisja może ustalić inny termin odzyskania pomocy. Zob. pkt 68.

⁽⁹⁴⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 września 2014 r., *Komisja/Niemcy („Biria Gruppe”)*, C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, pkt 41.

⁽⁹⁵⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 5 marca 2019 r., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, pkt 91.

⁽⁹⁶⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 listopada 2017 r., *Komisja/Grecja („Larco”)*, C-481/16, ECLI:EU:C:2017:845, pkt 29.

⁽⁹⁷⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20 marca 2014 r., *Rousse Industrie/Komisja*, C-271/13 P, ECLI:EU:C:2014:175, pkt 78.

⁽⁹⁸⁾ Aby zapoznać się z propozycjami dotyczącymi wykonania, zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2002 r., *Komisja/Niemcy*, C-209/00, ECLI:EU:C:2002:747, pkt 40–44.

⁽⁹⁹⁾ W tym kontekście zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 lipca 2015 r., *Komisja/Francja („Lignes maritimes Marseille-Corse”)*, C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458, pkt 45.

4.2. Spotkanie inauguracyjne

79. Komisja zazwyczaj proponuje władzom państwa członkowskiego, którego dotyczy postępowanie, spotkanie inauguracyjne wkrótce po doręczeniu decyzji o odzyskaniu pomocy. Najlepiej jest, jeżeli ma ono miejsce w ciągu miesiąca, a w każdym przypadku przed upływem pierwszego terminu dotyczącego dostarczenia informacji, o którym mowa w pkt 72.
80. Celem spotkania inauguracyjnego jest ułatwienie i przyspieszenie procesu odzyskania pomocy dzięki nawiązaniu opartych na współpracy, przejrzystych relacji między Komisją i władzami danego państwa członkowskiego. Komisja udziela również wyjaśnień na temat narzędzi, które może udostępnić państwu członkowskiemu w celu ułatwienia odzyskania pomocy.
81. Komisja dąży do przekazania w trakcie spotkania inauguracyjnego wstępnych informacji zwrotnych na temat strategii odzyskania pomocy i środków wykonawczych, które dane państwo członkowskie zaplanowało w celu zapewnienia przestrzegania decyzji o odzyskaniu pomocy.
82. Uczestnictwo w spotkaniu inauguracyjnym nie jest obowiązkowe, ale Komisja zdecydowanie zachęca państwa członkowskie do skorzystania z tej możliwości, ponieważ umożliwia ona otrzymanie wskazówek na temat głównych aspektów odzyskania pomocy i przygotowanie się na ewentualne wnioski o udzielenie wyjaśnień.

4.3. Określenie beneficjentów, od których należy odzyskać pomoc

83. Pomoc niezgodną z prawem, która została uznana za niezgodną z rynkiem wewnętrznym, należy odzyskać od beneficjentów, którzy faktycznie z niej skorzystali⁽¹⁰⁰⁾. Jeżeli w decyzji o odzyskaniu pomocy nie wskazano beneficjentów pomocy, państwo członkowskie musi zbadać indywidualną sytuację każdego przedsiębiorstwa, którego sprawa dotyczy⁽¹⁰¹⁾.
84. Zgodnie z art. 345 TFUE przedsiębiorstwa prywatne i publiczne podlegają pod te same zasady pomocy państwa; nie ma zatem między nimi żadnej różnicy, jeżeli chodzi o odzyskiwanie pomocy niezgodnej z prawem.

4.3.1. Określenie beneficjenta pomocy należącego do grupy przedsiębiorstw

85. Na ogół określenie beneficjenta pomocy nie jest trudne. W niektórych przypadkach konieczne może okazać się jednak, by Komisja oceniła, które przedsiębiorstwo z grupy przedsiębiorstw tworzących jednostkę gospodarczą skorzystało z pomocy.
86. W przypadku, gdy pewne transakcje miały miejsce w grupie przedsiębiorstw, Komisja może nadal ograniczyć zakres odzyskiwania tylko do jednego beneficjenta pomocy w grupie. W swojej decyzji o odzyskaniu pomocy Komisja może jednak stwierdzić, że przedsiębiorstwa należące do grupy – nawet jeżeli na mocy prawa krajowego uznawane są one za odrębne podmioty prawne – tworzą jedną jednostkę gospodarczą do celów stosowania prawa konkurencji⁽¹⁰²⁾ i że korzystały one z pomocy. Komisja może stwierdzić także, że z pomocy korzystały inne przedsiębiorstwa należące do grupy.
87. W przypadku, o którym mowa w pkt 86, w decyzji o odzyskaniu pomocy można nakazać danemu państwu członkowskiemu odzyskanie pomocy nie tylko od przedsiębiorstwa, które bezpośrednio z niej skorzystało, ale również od całej grupy przedsiębiorstw tworzących jednostkę gospodarczą lub od niektórych osób prawnych należących do tej jednostki⁽¹⁰³⁾, które także korzystały z pomocy.
88. Wykonując taką decyzję o odzyskaniu pomocy, dane państwo członkowskie musi udowodnić Komisji, że prawidłowo odzyskało pomoc od jej bezpośredniego beneficjenta albo od pozostałych przedsiębiorstw objętych obowiązkiem zwrotu pomocy.

4.3.2. Rozszerzenie nakazu odzyskania środków; ciągłość gospodarcza

89. Jeżeli na etapie wykonywania decyzji o odzyskaniu pomocy nie można odzyskać pomocy od jej pierwotnego beneficjenta i pomoc została przekazana innemu przedsiębiorstwu, państwo członkowskie powinno rozszerzyć odzyskanie pomocy na przedsiębiorstwo, które faktycznie odnosi korzyść w następstwie przeniesienia działalności, i zapewnić, by nie obchodzono obowiązku zwrotu pomocy⁽¹⁰⁴⁾.

⁽¹⁰⁰⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 kwietnia 2004 r., Niemcy/Komisja („SMI”), C-277/00, ECLI:EU:C:2004:238, pkt 75.

⁽¹⁰¹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 lutego 2014 r., Mediaset, C-69/13, ECLI:EU:C:2014:71, pkt 22.

⁽¹⁰²⁾ Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości w przypadkach, gdy odrębne pod względem prawnym osoby fizyczne lub prawne stanowią jedną jednostkę gospodarczą, do celów stosowania prawa konkurencji Unii Europejskiej należy je traktować jako jedno przedsiębiorstwo. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12 lipca 1984 r., Hydrotherm, C-170/83, ECLI:EU:C:1984:271, pkt 11. Komisja dysponuje szeroką swobodą uznania w określaniu, czy do celów stosowania przepisów dotyczących pomocy państwa przedsiębiorstwa należące do grupy powinny być traktowane jako jedna jednostka gospodarcza czy jako odrębne podmioty. Zob. wyrok Sądu z dnia 29 czerwca 2000 r., DSG/Komisja, T-234/95, ECLI:EU:T:2000:174, pkt 124.

⁽¹⁰³⁾ Zob. wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 29 czerwca 2000 r., DSG/Komisja, T-234/95, ECLI:EU:T:2000:174, pkt 124.

⁽¹⁰⁴⁾ Zob. wyrok Sądu z dnia 13 września 2010 r., Grecja/Komisja, T-415/05, T-416/05 i T-423/05, ECLI:EU:T:2010:386, pkt 143–146.

90. Trybunał Sprawiedliwości wprowadził rozróżnienie między dwoma sposobami przeniesienia działalności przedsiębiorstwa. Są to (i) sprzedaż wszystkich lub części jego aktywów, w następstwie której działalności nie prowadzi już ten sam podmiot prawny (transakcja na aktywach – ang. „asset deal”); i (ii) sprzedaż jego udziałów, w następstwie której przedsiębiorstwo, które skorzystało z pomocy, zachowuje swoją osobowość prawną i dalej prowadzi swoją działalność (transakcja na udziałach – ang. „share deal”) ⁽¹⁰⁵⁾.

4.3.2.1. Transakcja na aktywach

91. W przypadku, gdy beneficjent pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym zakłada nowe przedsiębiorstwo lub przenosi swoje aktywa do innego przedsiębiorstwa w celu dalszego prowadzenia części lub całości swojej działalności, dalsze prowadzenie tej działalności może przedłużyć okres zakłócenia konkurencji, które spowodowała pomoc. Taka nowoutworzona spółka lub nabywca aktywów mogą zostać zobowiązani do zwrotu przedmiotowej pomocy, jeżeli utrzymają tę korzyść.
92. W scenariuszu zakładającym transakcję na aktywach Komisja ocenia istnienie ciągłości gospodarczej między przedsiębiorstwami w każdym indywidualnym przypadku, stosując otwarty zestaw kryteriów niekumulatywnych. Komisja może uwzględnić w szczególności następujące kryteria ⁽¹⁰⁶⁾: (i) zakres przeniesienia (aktywa ⁽¹⁰⁷⁾) i zobowiązania, utrzymanie siły roboczej lub zarządu; (ii) cena przeniesienia ⁽¹⁰⁸⁾; (iii) tożsamość akcjonariuszy lub właścicieli przedsiębiorstwa sprzedającego i przedsiębiorstwa kupującego; (iv) moment dokonania przeniesienia (w trakcie wstępnego postępowania wyjaśniającego na podstawie art. 4 rozporządzenia proceduralnego lub formalnego postępowania wyjaśniającego na podstawie art. 6 tego rozporządzenia lub po przyjęciu decyzji o odzyskaniu pomocy); (v) ekonomiczna logika operacji przeniesienia ⁽¹⁰⁹⁾.

4.3.2.2. Transakcja na udziałach

93. Sprzedaż osobie trzeciej udziałów w przedsiębiorstwie będącym beneficjentem pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym nie wpływa na obowiązek beneficjenta do zwrotu takiej pomocy ⁽¹¹⁰⁾.
94. W przypadku gdy mimo sprzedaży udziałów przedsiębiorstwa, któremu przyznana została niezgodna z prawem pomoc państwa, przedsiębiorstwo to zachowuje osobowość prawną i nadal prowadzi działalność subwencjonowaną przez pomoc państwa, państwo członkowskie musi odzyskać pomoc od tego przedsiębiorstwa ⁽¹¹¹⁾. W rzeczywistości przedsiębiorstwo to zachowuje korzyść względem swoich konkurentów.

⁽¹⁰⁵⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 kwietnia 2004 r., Niemcy/Komisja („SMI”), C-277/00, ECLI:EU:C:2004:238, pkt 78 i 84.

⁽¹⁰⁶⁾ Komisja nie ma obowiązku uwzględniania wszystkich kryteriów. W tym celu zob. wyrok Sądu z dnia 28 marca 2012 r., Ryanair/Komisja, T-123/09, ECLI:EU:T:2012:164, pkt 155 i 156.

⁽¹⁰⁷⁾ Jeżeli chodzi o zakres transakcji, co do zasady sprzedane aktywa muszą stanowić wyłącznie część aktywów, które posiada beneficjent pomocy. Im większa część pierwotnej działalności jest przenoszona do nowego podmiotu, tym wyższe istnieje prawdopodobieństwo, że działalność gospodarcza związana ze sprzedanymi aktywami nadal będzie czerpać korzyści płynące z pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym. Zob. decyzja Komisji (UE) 2015/1826 z dnia 15 października 2014 r. w sprawie pomocy państwa nr SA.33797 – (2013/C) (ex2013/NN) (ex2011/CP) wdrożonej przez Słowację na rzecz NCHZ (Dz.U. L 269 z 15.10.2015, s. 71). Jeżeli chodzi o ciągłość gospodarczą, zob. decyzja Komisji z dnia 17 września 2008 r., pomoc państwa N 321/08, N 322/08 i N 323/08 – Grecja – „Vente de certains actifs d’Olympic Airlines/Olympic Airways Services”; decyzja Komisji z dnia 12 listopada 2008 r., pomoc państwa N 510/2008 – Włochy – sprzedaż aktywów Alitalia; decyzja Komisji z dnia 4 kwietnia 2012 r., SA.34547 – Francja – „Reprise des actifs du groupe SERNAM dans le cadre de son redressement judiciaire”.

⁽¹⁰⁸⁾ W przypadku, gdy aktywa sprzedawane są w drodze otwartego, przejrzystego, niedyskryminującego i bezwarunkowego przetargu oferentowi, który złożył najwyższą ofertę, na ogół zakłada się, że zapłacona cena jest ceną rynkową. Komisja działała zgodnie z tą zasadą w decyzji Komisji z dnia 1 października 2014 r. w sprawie pomocy państwa SA.31550 (2012/C) (ex2012/NN) wdrożonej przez Niemcy na rzecz Nürburgring; w decyzji Komisji z dnia 27 marca 2014 r. w sprawie pomocy państwa SA.34572 (13/C) (ex 13/NN) wdrożonej przez Grecję na rzecz Larco General Mining & Metallurgical Company S.A.; w decyzji Komisji z dnia 7 maja 2015 r. w sprawie pomocy państwa SA.35546 (2013/C) (ex2012/NN) wdrożonej przez Portugalię na rzecz Estaleiros Navais de Viana do Castelo S.A.

⁽¹⁰⁹⁾ Komisja stwierdziła istnienie ciągłości gospodarczej w przypadkach, gdy nie zaszła żadna zmiana w sposobie prowadzenia przedsiębiorstwa, w zakresie jego działalności lub w produkcji. Zob. na przykład decyzja Komisji (UE) 2015/1826 z dnia 15 października 2014 r. w sprawie pomocy państwa nr SA.33797 – (2013/C) (ex2013/NN) (ex2011/CP) wdrożonej przez Słowację na rzecz NCHZ (Dz.U. L 269 z 15.10.2015, s. 71). Z kolei w przypadkach, gdy wykazano znaczące zmiany w działalności lub strategii biznesowej przedsiębiorstwa, Komisja uznawała, że nie istniała ciągłość gospodarcza. Zob. decyzja Komisji (UE) 2016/151 z dnia 1 października 2014 r. w sprawie pomocy państwa SA.31550 (2012/C) (ex2012/NN) wdrożonej przez Niemcy na rzecz Nürburgring (Dz.U. L 34 z 10.2.2016, s. 1); decyzja Komisji (UE) 2016/152 z dnia 1 października 2014 r. w sprawie pomocy państwa SA.27339 (12/C) (ex 11/NN) wdrożonej przez Niemcy na rzecz portu lotniczego Zweibrücken i przedsiębiorstw lotniczych korzystających z tego portu lotniczego (Dz.U. L 34 z 10.2.2016, s. 68). W każdym razie nie uznano, by sama ekonomiczna logika stanowiła element decydujący podczas ustalania istnienia ciągłości gospodarczej między dwoma przedsiębiorstwami.

⁽¹¹⁰⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 kwietnia 2004 r., Niemcy/Komisja („SMI”), C-277/00, ECLI:EU:C:2004:238, pkt 81.

⁽¹¹¹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 1 października 2015 r., Electrabel and Dunamenti Erőmű/Komisja, C-357/14 P, ECLI:EU:C:2015:642, pkt 113.

4.3.2.3. Połączenia i inne formy reorganizacji działalności

95. Poza transakcjami sprzedaży aktywów i udziałów państwo członkowskie może zostać wezwane do określenia, od którego przedsiębiorstwa należy odzyskać pomoc po przeprowadzeniu przez beneficjenta połączenia lub innej formy reorganizacji działalności. W takich przypadkach dane państwo członkowskie musi zidentyfikować następcę prawnego pierwotnego beneficjenta pomocy i odzyskać pomoc od istniejącego podmiotu⁽¹¹²⁾.

4.3.3. Beneficjenci pomocy w formie środków podatkowych

96. Jeżeli chodzi o szczególny przypadek programów, w ramach których przyznaje się ulgi podatkowe, dane państwo członkowskie musi zidentyfikować przedsiębiorstwa, które skorzystały z korzyści przyznanej w ramach danego programu, i odzyskać od nich pomoc.
97. Do celów identyfikacji beneficjenta nie ma znaczenia, czy odnośne przedsiębiorstwo ujęło dany środek pomocy w swojej deklaracji podatkowej poprawnie, czy też z naruszeniem obowiązujących przepisów krajowych⁽¹¹³⁾. Właściwe pytanie brzmi, czy przedsiębiorstwo skorzystało z ulgi podatkowej, którą uznano za pomoc państwa niezgodną z rynkiem wewnętrznym. Krajowe procedury postępowania w przypadku błędnego zastosowania lub nadużycia krajowych przepisów podatkowych nie mogą zagrażać natychmiastowemu i skutecznemu odzyskaniu pomocy państwa.

4.4. Określenie ilościowe kwoty do odzyskania

98. W przypadku, gdy w decyzji Komisji określono już ilościowo kwotę pomocy, państwo członkowskie jest zobowiązane do wykonania decyzji w brzmieniu przyjętym przez Komisję. Jeżeli państwo członkowskie kwestionuje ilościowe ustalenie kwoty pomocy, sprawę należy skierować do sądów unijnych. Państwo członkowskie musi zatem odzyskać kwotę pomocy określoną w decyzji o odzyskaniu pomocy, o ile i dopóki Sąd lub Trybunał Sprawiedliwości nie zawiesi lub nie anuluje tej decyzji.
99. Jeżeli w swojej decyzji o odzyskaniu pomocy Komisja nie określiła ilościowo dokładnej kwoty pomocy, jaką należy odzyskać, dane państwo członkowskie musi określić ilościowo pomoc, którą należy odzyskać od każdego z beneficjentów, na podstawie metodyki określonej w decyzji o odzyskaniu pomocy⁽¹¹⁴⁾.
100. Zasadniczo Komisja zobowiązuje państwo członkowskie do odzyskania całej pomocy, chyba że w czasie jej przyznania pomoc spełniała mające zastosowanie wymogi ustanowione w (i) rozporządzeniu uznającym niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 TFUE („rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych”); (ii) rozporządzeniu stanowiącym, że niektóre kategorie pomocy nie spełniają wszystkich kryteriów określonych w art. 107 ust. 1 TFUE i w związku z tym są zwolnione z wymogu zgłoszenia przewidzianego w art. 108 ust. 3 TFUE („rozporządzenie w sprawie pomocy *de minimis*”); (iii) innej, poprzedniej decyzji Komisji⁽¹¹⁵⁾.
101. Komisja może zgodzić się na zastosowanie z mocą wsteczną zasady *de minimis* względem beneficjenta pomocy pod następującymi warunkami:
- cała kwota pomocy musi być niższa niż pułap *de minimis*⁽¹¹⁶⁾; w tym zakresie zastosowanie średnich kwot na beneficjenta jest nie do przyjęcia, ponieważ nie pozwala ono stwierdzić, że żadne przedsiębiorstwo nie skorzystało z całej kwoty, która przekracza ten pułap⁽¹¹⁷⁾,
 - w toku retrospektywnej weryfikacji kwoty pomocy *de minimis* przyznanej w dowolnym okresie trzech lat budżetowych państwo członkowskie musi rozważyć każdy okres trzech lat budżetowych, który obejmuje datę przyznania pomocy, którą należy jakoby wyłączyć z odzyskania pomocy⁽¹¹⁸⁾, oraz

⁽¹¹²⁾ W tym celu zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7 marca 2018 r., SNCF Mobilités/Komisja, C-127/16 P, ECLI:EU:C:2018:165.

⁽¹¹³⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14 lipca 2011 r., Komisja/Włochy („Tremonti bis”), C-303/09, ECLI:EU:C:2011:483, pkt 43.

⁽¹¹⁴⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 lutego 2014 r., Mediaset, C-69/13, ECLI:EU:C:2014:71, pkt 21. Zob. również pkt 66 powyżej.

⁽¹¹⁵⁾ Zob. na przykład decyzja Komisji z dnia 11 lipca 2001 r. dotycząca programu pomocy państwa, który Hiszpania wprowadziła na rzecz niektórych nowo utworzonych przedsiębiorstw w prowincji Álava, motyw 90 (Dz.U. L 314 z 18.11.2002, s. 1).

⁽¹¹⁶⁾ Zob. wyrok Sądu z dnia 20 września 2011 r., Regione autonoma della Sardegna i in./Komisja, T-394/08, T-408/08, T-453/08 i T-454/08, ECLI:EU:T:2011:493, pkt 310–312 potwierdzony wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2013 r., HGA i in./Komisja, C-630/11 P do C-633/11 P, ECLI:EU:C:2013:387.

⁽¹¹⁷⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r., Komisja/Belgia, C-591/14, ECLI:EU:C:2017:670, pkt 46.

⁽¹¹⁸⁾ Na przykład jeżeli dane państwo członkowskie twierdzi w 2018 r., że korzyść przyznaną w dniu 31 grudnia 2014 r. można by retrospektywnie uznać za pomoc *de minimis*, musi ono wykazać, że również w przypadku uwzględnienia tej nowej pomocy *de minimis* odnośny pułap nie został przekroczony w żadnym z następujących trzyletnich okresów: 2012–2014, 2013–2015 i 2014–2016. Komisja może zezwolić zatem na retrospektywne uwzględnienie tej domniemanej pomocy *de minimis* wyłącznie pod warunkiem że w żadnym przypadku nie przekroczono odnośnego pułapu *de minimis*.

— spełnione muszą być wszystkie warunki ustanowione w mającym zastosowanie rozporządzeniu, które może być stosowane z mocą wsteczną ⁽¹¹⁹⁾.

102. Aby obliczyć kwotę, którą należy odzyskać, państwo członkowskie może również wziąć pod uwagę to, czy beneficjent zapłacił podatki od otrzymanej pomocy. W takim przypadku (tj. gdy pomoc brutto nie jest równa pomocy netto) państwo członkowskie może – zgodnie z krajowymi przepisami podatkowymi – uwzględnić zapłacone wcześniej podatki poprzez odzyskanie wyłącznie kwoty netto, jaką otrzymał beneficjent pomocy.
103. Z kolei w przypadku, gdy beneficjent pomocy niezgodnej z prawem i z rynkiem wewnętrznym nie zapłacił podatku od otrzymanej pomocy (tj. gdy pomoc brutto jest równa pomocy netto), beneficjent musi zwrócić kwotę brutto otrzymanej pomocy.
104. W każdym razie dane państwo członkowskie musi zapewnić, by beneficjent pomocy nie mógł skorzystać z dalszej ulgi podatkowej, twierdząc, że zwrot doprowadził do zmniejszenia jego dochodu podlegającego opodatkowaniu.

4.4.1. Środki podatkowe

105. W kontekście pomocy państwa przyznanej za pośrednictwem ulgi podatkowej „przywrócenie poprzedniej sytuacji oznacza powrót, w możliwym zakresie, do sytuacji, jaka miałyby miejsce, gdyby sporne operacje zostały zrealizowane bez przyznania obniżenia podatku” ⁽¹²⁰⁾.
106. W związku z tym dane państwo członkowskie musi obliczyć poprawną kwotę podatku, jaki przedsiębiorstwo powinno było zapłacić bez środka pomocy niezgodnej z prawem. Takie określenie ilościowe może opierać się wyłącznie na wyborach dokonanych w przeszłości, bez uwzględnienia alternatywnych, hipotetycznych wyborów, jakich można było dokonać ⁽¹²¹⁾. Można wziąć pod uwagę wyłącznie automatycznie stosowane obniżki określone w prawie krajowym i międzynarodowym, w stosownych przypadkach, lub w decyzji o odzyskaniu pomocy.
107. Na przykład jeżeli w celu wykonania decyzji o odzyskaniu pomocy państwo członkowskie zwiększa podstawę opodatkowania beneficjenta pomocy, co do zasady można nadal stosować inne ulgi podatkowe, które obowiązywały już w chwili, gdy należny był pierwotny podatek ⁽¹²²⁾.
108. Ze względu na obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej ustanowiony w art. 339 TFUE i art. 30 rozporządzenia proceduralnego poufność dokumentów podatkowych nie stanowi ważnego uzasadnienia nieprzedstawienia wymaganych dowodów w tym kontekście.
109. Zgodnie z prawem krajowym, w celu pobrania kwot podatku (w tym w przypadku pomocy państwa przyznanej w formie ulg podatkowych) organy podatkowe danych państw członkowskich mogą być zmuszone do przeprowadzenia wewnętrznych kontroli podatkowych przed faktycznym odzyskaniem pomocy. Takie kontrole podatkowe są akceptowalne, o ile (i) prowadzą do odzyskania pomocy w terminie odzyskania oraz (ii) przeprowadza się je zgodnie z metodyką określoną w decyzji w sprawie określania ilościowego pomocy, którą należy odzyskać.

4.4.2. Obliczanie odsetek od zwracanej pomocy

110. Zgodnie z art. 16 ust. 2 rozporządzenia proceduralnego pomoc podlegająca odzyskaniu na podstawie decyzji o odzyskaniu pomocy obejmuje odsetki naliczone od dnia, w którym pomoc została udostępniona beneficjentowi, do dnia jej odzyskania ⁽¹²³⁾. Zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym odsetki stosuje się narastająco ⁽¹²⁴⁾.

⁽¹¹⁹⁾ Jak ustanowiono również w rozporządzeniu Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy *de minimis* (Dz.U. L 352 z 24.12.2013, s. 1).

⁽¹²⁰⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 2005 r., Unicredito Italiano, C-148/04, ECLI:EU:C:2005:774, pkt 117.

⁽¹²¹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 2005 r., Unicredito Italiano, C-148/04, ECLI:EU:C:2005:774, pkt 118–119.

⁽¹²²⁾ W takim przypadku spełnione muszą zostać następujące warunki dotyczące innych ulg podatkowych: (i) ulgi nie prowadzą do powstania żadnej (nowej) pomocy państwa; (ii) ulgi dotyczą wszystkich podatników w taki sam sposób; (iii) ulgi stosuje się w drodze przepisu, który istniał w chwili przyznania pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym; oraz (iv) przedsiębiorstwa kwalifikujące się do uzyskania ulg muszą korzystać z nich automatycznie (tj. stosowanie ulgi nie wymaga wcześniejszego zezwolenia państwa członkowskiego ani uruchomienia przez podatnika możliwości w odpowiednim czasie).

⁽¹²³⁾ W przypadku decyzji o odzyskaniu pomocy będących przedmiotem postępowania sądowych odsetki od zwracanej pomocy oblicza się również w odniesieniu do okresów, w których decyzja była zawieszona w wyniku orzeczenia sądowego lub anulowana w wyniku wyroku sądu pierwszej instancji, które uchylił następnie Trybunał Sprawiedliwości. W tym celu zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12 lutego 2008 r., CELF i ministre de la Culture et de la Communication („CELF I”), C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, pkt 56–58 i 69.

⁽¹²⁴⁾ Od dnia 1 sierpnia 1997 r. stopy referencyjne i dyskontowe (w %) publikowane są na stronie internetowej Dyrekcji Generalnej ds. Konkurencji podlegającej Komisji.

111. Określenie ilościowe dokładnej kwoty odsetek, które należy odzyskać, jest zadaniem danego państwa członkowskiego. Aby ułatwić to zadanie, Komisja udostępniła państwom członkowskim narzędzie do obliczania odsetek zgodnie z zasadami ustanowionymi na podstawie rozporządzenia wykonawczego ⁽¹²⁵⁾.

4.5. Doręczanie nakazów odzyskania środków

112. Państwo członkowskie, do którego skierowana jest decyzja o odzyskaniu pomocy, musi nakazać beneficjentowi zwrot pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym w terminie określonym w decyzji. Niezwłoczne doręczenie nakazu odzyskania środków, w którym wymaga się zwrotu pomocy państwa w terminie odzyskania pomocy, ma kluczowe znaczenie dla zagwarantowania, aby spełnione zostały wymogi ustanowione w art. 16 ust. 3 rozporządzenia proceduralnego (zob. pkt 19).

113. Charakter i właściwości nakazu odzyskania środków mogą różnić się m.in. w zależności od organu przyznającego pomoc, sposobu przyznania pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym i kwoty pomocy. Z zastrzeżeniem specyfiki odnośnych krajowych systemów prawnych, z doświadczeń Komisji wynika, że znormalizowane formularze i procedury do celów doręczania nakazów odzyskania środków mogą przyczynić się do terminowego i skutecznego wykonywania decyzji o odzyskaniu pomocy.

114. Z odesłania do prawa krajowego wynika również, że co do zasady zastosowanie mają wszystkie przepisy i procedury w porządku prawnym danego państwa członkowskiego, niezależnie od ich źródła. W związku z tym w przypadku beneficjentów pomocy nieposiadających siedziby ani stałego zakładu na terytorium danego państwa członkowskiego doręczanie nakazów odzyskania środków mogą regulować przepisy i procedury ustanowione w umowach międzynarodowych lub międzynarodowym prawie prywatnym mających zastosowanie w danym państwie członkowskim.

115. Zgodnie z zasadą lojalnej współpracy państwa członkowskie muszą ostrzec Komisję możliwie jak najwcześniej, jeżeli spodziewają się trudności w doręczeniu nakazu odzyskania środków.

4.6. Tymczasowe dokonanie odzyskania pomocy

116. W przypadku, gdy decyzja o odzyskaniu pomocy nadal jest przedmiotem skarg, państwo członkowskie może zaakceptować tymczasowy zwrot pomocy, którą należy odzyskać.

117. Dane państwo członkowskie może rozważyć tymczasowe odzyskanie w zakresie, w jakim jest ono odpowiednie do celów zapewnienia pełnego, choć tymczasowego, usunięcia zakłócenia konkurencji, które wywołała pomoc niezgodna z rynkiem wewnętrznym. W tym celu dane państwo członkowskie musi zapewnić, by beneficjent przestał odnosić korzyść związaną z pomocą niezgodną z prawem i z rynkiem wewnętrznym. Dane państwo członkowskie powinno uzasadnić przed Komisją potrzebę wprowadzenia środków tymczasowych i przedłożyć wyczerpujący opis przewidywanych środków tymczasowych.

118. Tymczasowe wykonanie decyzji o odzyskaniu pomocy można osiągnąć na przykład dzięki wpłaceniu przez beneficjenta pełnej kwoty podlegającej odzyskaniu na rachunek powierniczy ⁽¹²⁶⁾. Komisja wyraża gotowość do udostępnienia przykładów odpowiednich umów powierniczych. Państwo członkowskie może również przedłożyć Komisji szczególną umowę dotyczącą rachunku powierniczego zgodną z warunkami wymienionym w pkt 117.

119. Z kolei udzielenie gwarancji dotyczących przyszłej płatności kwoty, którą należy odzyskać, nie stanowi odpowiedniego środka tymczasowego, ponieważ pomoc pozostaje wówczas do dyspozycji beneficjenta.

120. Ewentualnie – jeżeli stanowi tak prawo krajowe – beneficjent może zdecydować o zwróceniu kwoty pomocy i odsetek od zwracanej pomocy państwu członkowskiemu na mocy specjalnej klauzuli, zgodnie z którą pomoc zwracana jest beneficjentowi, jeżeli ostateczny wynik trwającego postępowania jest dla niego korzystny.

⁽¹²⁵⁾ Dostęp do narzędzia uzyskuje się w następstwie procesu rejestracji na poziomie krajowym i unijnym. Rejestracja ta zapewnia dostęp do narzędzia wyłącznie upoważnionym urzędnikom organów danego państwa członkowskiego i służb Komisji.

⁽¹²⁶⁾ Wpłatę całej kwoty pomocy wraz z odsetkami od zwracanej pomocy na rachunek powierniczy może regulować szczególna umowa podpisana przez państwo członkowskie, bank lub jego pełnomocnika i beneficjenta pomocy, w której strony zgadzają się, że kwota wpłacona na rachunek powierniczy zostanie wypłacona na rzecz jednej lub drugiej strony, w zależności od ostatecznego wyniku postępowania. Jeżeli w ostatecznym orzeczeniu sądów unijnych podtrzymano decyzję o odzyskaniu pomocy wyłącznie częściowo w taki sposób, że orzeczenie to powoduje zmniejszenie kwoty, którą należy odzyskać, środki finansowe przechowywane na rachunku powierniczym, w tym potencjalne zyski lub straty, muszą zostać przekazane danemu państwu członkowskiemu i beneficjentowi pomocy na zasadzie proporcjonalnej.

121. Inne sposoby tymczasowego wykonania można również wykorzystać w wyjątkowych przypadkach, o ile zachowane są zasady opisane powyżej. Wobec braku możliwości natychmiastowego ostatecznego odzyskania państwa członkowskie powinny wykorzystać każdy przepis istniejący w ich porządku prawnym, który umożliwia im organom zlecenie wykonania tymczasowej spłaty pomocy⁽¹²⁷⁾, nawet jeżeli przepisu tego nie wprowadzono w szczególnym celu odzyskiwania pomocy państwa⁽¹²⁸⁾.

4.7. Alternatywne środki odzyskiwania pomocy

122. W przypadku, gdy państwo członkowskie przewiduje odzyskanie pomocy w drodze środka innego niż płatność gotówkowa, powinno ono przekazać Komisji informacje pozwalające jej na weryfikację, czy wybrany środek jest odpowiedni do celów wykonania decyzji⁽¹²⁹⁾. Komisja uznaje alternatywne środki odzyskiwania pomocy tylko wówczas, gdy: (i) stanowią one odpowiedni instrument przywrócenia warunków rynkowych, które zakłócił niezgodny z prawem środek pomocy, (ii) Komisja i inne zainteresowane strony mogą zidentyfikować te środki jako taki instrument⁽¹³⁰⁾, oraz (iii) państwo członkowskie udowadnia, że ich skutek jest równoważny skutkom płatności gotówkowej.

123. Komisja regularnie otrzymuje wnioski o zgodę na odzyskanie pomocy w drodze alternatywnego środka, takiego jak odzyskanie w naturze lub w formie potrącenia roszczeń z tytułu pomocy państwa od istniejących wierzytelności beneficjenta pomocy względem danego państwa członkowskiego.

124. Komisja może zaakceptować odzyskanie w naturze wyłącznie w wyjątkowych przypadkach, jeżeli spełnione są warunki wymienione w pkt 122 i dane państwo członkowskie działa zgodnie z następującymi zasadami podstawowymi.

— Wartość aktywów należy ustalić w sposób obiektywny, aby umożliwić Komisji stwierdzenie, że ich wartość jest równoważna kwocie, którą należy odzyskać, w tym odpowiednim odsetkom od zwracanej pomocy.

— Odzyskiwanie w naturze musi być dozwolone na mocy prawa krajowego. Państwo członkowskie musi poinformować Komisję o odnośnych przepisach prawnych na poziomie krajowym, w których przewiduje się odzyskiwanie w naturze.

— Należy unikać prowadzenia działalności gospodarczej przy użyciu aktywów beneficjenta przez określony okres po podjęciu decyzji (np. co najmniej do czasu pełnej amortyzacji tych aktywów zgodnie ze standardowymi regułami rachunkowości). Jeżeli chodzi o tę kwestię, należy odnieść się do kryteriów oceny istnienia ciągłości gospodarczej określonych w pkt 92.

125. Komisja może zaakceptować potrącenie roszczeń wyłącznie w wyjątkowych przypadkach, jeżeli dane państwo członkowskie działa zgodnie z następującymi zasadami podstawowymi:

— możliwość potrącenia roszczeń przewidziano w prawie krajowym⁽¹³¹⁾;

— potrącane roszczenia są pewne, mają stałą wartość i są należne; oraz

— podjęte środki są całkowicie przejrzyste, co umożliwi Komisji upewnienie się, że są one odpowiednie do celów wyeliminowania zakłócenia konkurencji, jakie wywołała pomoc.

126. Odroczenia dotyczące odzyskiwania lub płatności w ratach na okres przekraczający termin odzyskania oznaczałyby, że obowiązek odzyskania pomocy nie jest spełniony niezwłocznie, dlatego też nie są one dozwolone, nawet gdyby pozwoliły danemu państwu członkowskiemu na uzyskanie maksymalnego zwrotu (zob. pkt 54).

⁽¹²⁷⁾ Na przykład prawo francuskie stanowi, że sądy krajowe mogą zlecić wykonanie płatności tymczasowej pomocy (tj. w oczekiwaniu na wynik postępowań w sprawie istoty sprawy), jeżeli nie można poważnie podważyć obowiązku zwrotu pomocy. Ten wniosek o tymczasową płatność (noszący nazwę „référé-provision”) może zostać przyjęty w przypadku nakazu odzyskania środków wydanego w następstwie decyzji Komisji.

⁽¹²⁸⁾ Na przykład w niektórych państwach członkowskich nie istnieją przepisy prawa podatkowego umożliwiające ich organom odpowiedzialnym za odzyskiwanie pomocy zlecenie tymczasowych płatności, ale obowiązują podobne przepisy prawa cywilnego. W takich przypadkach państwo członkowskie powinno wykorzystać przepisy umożliwiające tymczasowe wykonanie decyzji, niezależnie od procedury wybranej do jej wykonania.

⁽¹²⁹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7 lipca 2009 r., Komisja/Grecja („Olympic Airways II”), C-369/07, ECLI:EU:C:2009:428, pkt 79.

⁽¹³⁰⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2002 r., Komisja/Niemcy, C-209/00, ECLI:EU:C:2002:747, pkt 57–58.

⁽¹³¹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7 lipca 2009 r., Komisja/Grecja („Olympic Airways II”), C-369/07, ECLI:EU:C:2009:428, pkt 68.

4.8. Postępowania upadłościowe

127. Beneficjent pomocy, który nie jest w stanie zwrócić pomocy i należnych odsetek od zwracanej pomocy, zasadniczo utrzymuje się na rynku wyłącznie dzięki otrzymanej pomocy. W związku z tym, aby retrospektywnie przywrócić na rynku wewnętrznym sytuację przez wycofanie pomocy, dany beneficjent pomocy musi opuścić rynek wewnętrzny. Jeżeli beneficjent pomocy opuszcza rynek, ale część lub całość korzyści zostaje przeniesiona do następcy prawnego i gospodarczego, obowiązek odzyskania środków powinien zostać rozszerzony na takiego następcę (zob. sekcja 4.3.2).
128. Aby odzyskać pomoc od niewypłacalnego beneficjenta, państwo członkowskie może jedynie – jeżeli beneficjent pomocy nie jest w stanie zwrócić pomocy – przystąpić do zajęcia aktywów beneficjenta pomocy i doprowadzić do likwidacji jego przedsiębiorstwa lub wdrożyć każdy inny środek umożliwiający odzyskanie pomocy określony w prawie krajowym tego państwa⁽¹³²⁾. W tym zakresie odzyskania pomocy w drodze postępowań mających na celu likwidację przedsiębiorstwa beneficjenta nie można co do zasady uznać za niewspółmierne do celów TFUE⁽¹³³⁾. W związku z tym dane państwo członkowskie musi wszcząć te postępowania jako wierzyciel lub – jeżeli pełni taką funkcję – jako akcjonariusz⁽¹³⁴⁾.
129. Od chwili rozpoczęcia się postępowań upadłościowych, których przedmiotem jest beneficjent pomocy, przywrócenie stanu poprzedniego i wyeliminowanie zakłócenia konkurencji wynikłego z pomocy może zostać zrealizowane poprzez wpisanie roszczenia z tytułu pomocy, którą należy odzyskać, na listę wierzytelności⁽¹³⁵⁾ w terminie odzyskania pomocy. W takim przypadku po wpisaniu roszczenia musi nastąpić (i) odzyskanie pełnej kwoty podlegającej odzyskaniu lub, jeżeli jest to niemożliwe, (ii) likwidacja przedsiębiorstwa i ostateczne zaprzestanie przez nie prowadzonej działalności⁽¹³⁶⁾.
130. Jeżeli chodzi o pierwszy warunek wymieniony w pkt 129, dane państwo członkowskie musi zarejestrować kwotę, którą należy odzyskać, tj. kwotę pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym wraz z odsetkami od zwracanej pomocy naliczanymi do dnia pełnej spłaty lub wcześniejszej daty, jeżeli na mocy prawa krajowego data zaprzestania naliczania odsetek wszystkim wierzycielom następuje wcześniej (np. w dniu wszczęcia postępowania upadłościowego). Ponieważ odsetki od zwracanej pomocy powodują utratę korzyści finansowej wynikającej z dostępności pomocy (zob. pkt 16) i w związku z tym ich odzyskanie służy temu samemu celowi co odzyskanie kwoty głównej pomocy, państwa członkowskie muszą zarejestrować kwotę główną pomocy i odsetki od zwracanej pomocy w ramach tej samej kategorii.
131. Jeżeli chodzi o drugi warunek wymieniony w pkt 129, niektóre państwa członkowskie przewidują prowadzenie postępowań mających na celu restrukturyzację lub tymczasową kontynuację części lub całości działalności niewypłacalnych przedsiębiorstw. Nie można jednak stosować takich postępowań w zakresie, w jakim zapobiegają one – w przypadku braku terminowego odzyskania pełnej kwoty podlegającej odzyskaniu – likwidacji beneficjenta pomocy i zaprzestaniu przez niego prowadzenia działalności⁽¹³⁷⁾.
132. W związku z tym w przypadku, gdy komitetowi wierzycieli proponuje się plan przewidujący kontynuowanie działalności beneficjenta pomocy, organy danego państwa członkowskiego mogą poprzeć ten plan wyłącznie w przypadku, gdy jego realizacja zapewnia odzyskanie pełnej kwoty podlegającej odzyskaniu w terminie odzyskania. Państwo członkowskie nie może zrzec się części swojego roszczenia z tytułu odzyskania, jeżeli beneficjent pomocy dalej prowadzi swoją działalność po terminie odzyskania.
133. Mogą istnieć przypadki, w których udziałowcy przedsiębiorstwa będącego beneficjentem pomocy podejmują decyzję o dobrowolnej likwidacji przedsiębiorstwa, poza procedurą zarządzaną lub nadzorowaną przez sąd. Niezależnie od wybranej procedury zastosowanie mają takie same zasady wymienione w niniejszej sekcji.

⁽¹³²⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 stycznia 2018 r., Komisja/Grecja („United Textiles”), C-363/16, ECLI:EU:C:2018:12, pkt 36.

⁽¹³³⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 marca 1990 r., Belgia/Komisja („Tubemeuse”), C-142/87, ECLI:EU:C:1990:125, pkt 65–66.

⁽¹³⁴⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 stycznia 2018 r., Komisja/Grecja („United Textiles”), C-363/16, ECLI:EU:C:2018:12, pkt 38.

⁽¹³⁵⁾ Jako że odzyskanie środków następuje zgodnie z procedurami przewidzianymi w prawie krajowym danego państwa członkowskiego, prawo krajowe reguluje kolejność roszczeń z tytułu pomocy państwa na liście wierzytelności, pod warunkiem że klasyfikacja ta jest zgodna z zasadą skuteczności i zasadą równorzędności. Zob. pkt 64. Roszczenia z tytułu pomocy państwa nie mogą być w każdym razie sklasyfikowane niżej niż zwykle roszczenia niezabezpieczone.

⁽¹³⁶⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 grudnia 2012 r., Komisja/Hiszpania („Magefesa II”), C-610/10, ECLI:EU:C:2012:781, pkt 72 i 104.

⁽¹³⁷⁾ W tym celu zob. wyrok Sądu z dnia 21 października 2014 r., Włochy/Komisja, T-268/13, ECLI:EU:T:2014:900, pkt 62–64.

134. Żadne organy danego państwa członkowskiego, w tym sądy, nie mogą stosować żadnych przepisów dotyczących krajowych postępowań upadłościowych ani przepisów krajowych regulujących dobrowolną likwidację, które – z uwagi na pozostawianie pomocy, którą należy odzyskać, do dyspozycji beneficjenta – nie zapewniają natychmiastowego i skutecznego wykonania decyzji Komisji o odzyskaniu pomocy. Komisja uważa również, że państwo członkowskie musi zaskarżyć każdą decyzję przyjętą przez sądy krajowe z naruszeniem prawa Unii Europejskiej⁽¹³⁸⁾.
135. Do celów wywiązania się z obowiązku odzyskania pomocy przedsiębiorstwo będące beneficjentem pomocy zostaje zlikwidowane w przypadku, gdy ustanie jego działalność, a jego aktywa oraz udziały zostaną sprzedane w warunkach rynkowych⁽¹³⁹⁾. Chociaż zastosowanie mają przepisy krajowe, sprzedaż musi odbyć się w drodze otwartej, przejrzystej i niedyskryminacyjnej procedury⁽¹⁴⁰⁾. Ocenę aktywów powinien przeprowadzić niezależny rzeczoznawca. Na podstawie swojego doświadczenia Komisja stwierdza, że wymogi te są zwykle spełnione w przypadku postępowań upadłościowych prowadzonych pod nadzorem sądu. Aby uniknąć sytuacji, w której nabywca aktywów staje się odpowiedzialny za zwrot pomocy, państwo członkowskie musi zapewnić, by nie wystąpiła ciągłość gospodarcza (zob. sekcja 4.3.2).

4.9. Tymczasowe i ostateczne zamknięcie procedur odzyskania pomocy

136. W ciągu ostatnich lat Komisja wypracowała wewnętrzną praktykę „tymczasowego zamknięcia” procedur odzyskania pomocy. Praktyka ta ma zastosowanie do sytuacji, w których państwo członkowskie wykonało tymczasowo decyzję o odzyskaniu pomocy, ale decyzji tej nie można uznać za ostatecznie wykonaną z uwagi na: (i) toczące się postępowanie sądowe na szczeblu unijnym lub krajowym; (ii) trwające krajowe procedury administracyjne, które nadal mogą wpłynąć na wywiązanie się z obowiązku odzyskania pomocy; lub (iii) toczące się postępowania upadłościowe, w ramach których roszczenia z tytułu pomocy państwa wpisano właściwie do odpowiedniej kategorii.
137. Zgodnie z zasadą lojalnej współpracy Komisja stara się powiadomić dane państwo członkowskie o tymczasowym zamknięciu procedury odzyskania pomocy.
138. Po tymczasowym zamknięciu procedury odzyskania pomocy dane państwo członkowskie musi na bieżąco informować Komisję i nadal przekazywać jej informacje i dowody jeżeli wystąpi ona z takim wnioskiem i co najmniej raz w roku, do momentu gdy Komisja uzna, że państwo członkowskie ostatecznie wykonało decyzję o odzyskaniu pomocy.
139. Komisja również nadal przekazuje danemu państwu członkowskiemu informacje na temat swojej oceny dotyczącej przebiegu procedury. Pismami swoich służb Komisja informuje również państwo członkowskie o ostatecznym zamknięciu procedury odzyskania pomocy. Na tym etapie procedurę odzyskania pomocy usuwa się również z listy spraw dotyczących pomocy państwa z toczącymi się procedurami odzyskania pomocy publikowanej na stronie internetowej podlegającej Komisji Dyrekcji Generalnej ds. Konkurencji⁽¹⁴¹⁾.
140. Ani tymczasowe, ani ostateczne zamknięcie procedury odzyskania pomocy nie stoi na przeszkodzie, by Komisja ponownie dokładniej zbadała sprawę lub wznowiła postępowanie. Może to nastąpić w przypadku, gdy nowe fakty zmieniają sytuację, która doprowadziła Komisję do zamknięcia procedury.

5. POSTĘPOWANIE PRZED SĄDAMI KRAJOWYMI

141. Wykonanie decyzji o odzyskaniu pomocy może doprowadzić do wszczęcia postępowania przed sądami krajowymi⁽¹⁴²⁾. Z doświadczenia Komisji wynika, że postępowania przed sądami administracyjnymi, jeżeli jest to możliwe, zazwyczaj gwarantują szybsze wykonanie nakazów odzyskania środków niż postępowania przed sądami cywilnymi.
142. Można wyodrębnić dwie główne kategorie postępowań na drodze sądowej związanych z odzyskaniem pomocy: (i) powództwa wnoszone przez organy odpowiedzialne za odzyskanie w celu uzyskania stosownego nakazu sądowego, który ma zmusić zwlekającego beneficjenta do zwrotu pomocy; oraz (ii) powództwa wnoszone przez beneficjentów kwestionujących nakaz odzyskania środków, łącznie z indywidualnymi środkami mającymi na celu odzyskanie należności.
143. Istnieje ryzyko, że wykonanie decyzji o odzyskaniu pomocy opóźni się, jeżeli środki krajowe podjęte w celu jej wykonania staną się przedmiotem sporu sądowego⁽¹⁴³⁾.

⁽¹³⁸⁾ W tym celu zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 listopada 2011 r., Komisja/Włochy, („Employment Measures II”), C-496/09, ECLI:EU:C:2011:740, pkt 74.

⁽¹³⁹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 kwietnia 2004 r., Niemcy/Komisja („SMI”), C-277/00, ECLI:EU:C:2004:238, pkt 86.

⁽¹⁴⁰⁾ W tym kontekście zob. Zawiadomienie Komisji w sprawie pojęcia pomocy państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.U. C 262 z 19.7.2016, s. 1), pkt 89–96.

⁽¹⁴¹⁾ Zob. http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/recovery.html.

⁽¹⁴²⁾ Dodatkowe informacje na temat roli sądów krajowych w egzekwowaniu przepisów dotyczących pomocy państwa znajdują się w komunikacie Komisji w sprawie egzekwowania prawa dotyczącego pomocy państwa przez sądy krajowe (Dz.U. C 85 z 9.4.2009, s. 1) lub w aktach zmieniających, lub zastępujących go.

⁽¹⁴³⁾ Dany sąd krajowy może współpracować z Komisją przy użyciu narzędzi współpracy przewidzianych w art. 29 ust. 1 rozporządzenia proceduralnego.

144. Jeżeli beneficjent pomocy powołujący się na rzekomą bezprawność decyzji Komisji o odzyskaniu pomocy złoży wnioski o tymczasowe zawieszenie wykonania środków krajowych, które zostały przyjęte w celu wykonania takiej decyzji, sąd krajowy musi ocenić, czy rozpatrywana sprawa spełnia warunki określone przez Trybunał Sprawiedliwości w sprawach „Zuckerfabrik”⁽¹⁴⁴⁾ i „Atlanta”⁽¹⁴⁵⁾. Zgodnie z orzecznictwem sąd krajowy może przyznać tymczasowe zawieszenie wykonywania środków krajowych tylko w przypadku, gdy spełnione są następujące łączne warunki⁽¹⁴⁶⁾:
- (i) w jego opinii występują poważne wątpliwości co do ważności aktu Unii Europejskiej oraz – o ile ważność zaskarżonego aktu nie stanowi już przedmiotu rozważań Trybunału Sprawiedliwości – sąd krajowy zwraca się do Trybunału z pytaniem w trybie prejudycjalnym⁽¹⁴⁷⁾;
 - (ii) zachodzi potrzeba natychmiastowego zawieszenia wykonania aktu, aby strona wnosząca o takie zawieszenie uniknęła poważnych i nieodwracalnych szkód;
 - (iii) sąd krajowy uwzględni w należyty sposób interes Unii Europejskiej; oraz
 - (iv) oceniając wszystkie powyższe warunki, uwzględnił wszystkie wyroki Trybunału Sprawiedliwości i orzeczenia Sądu dotyczące zgodności z prawem aktu Unii Europejskiej lub wniosku o zastosowanie środków tymczasowych w celu tymczasowego zawieszenia wykonania na szczeblu europejskim.
145. Jeśli nie spełniono warunków określonych w pkt 144, dane państwo członkowskie nie może powoływać się na środki tymczasowe nałożone przez sądy krajowe, aby uzasadnić niewykonanie decyzji⁽¹⁴⁸⁾. W tym kontekście do państwa członkowskiego należy wykazanie, że wszystkie te warunki zostały spełnione⁽¹⁴⁹⁾.

6. SKUTKI NIWYKONANIA DECYZJI KOMISJI O ODZYSKANIU POMOCY

146. Jeśli dane państwo członkowskie nie zastosowało się do decyzji o odzyskaniu pomocy i nie było w stanie udowodnić całkowitej niemożności odzyskania pomocy, Komisja może wszcząć postępowanie w sprawie naruszenia przepisów. Ponadto może ona uzależnić wypłatę nowej pomocy zgodnej ze wspólnym rynkiem na rzecz danego beneficjenta lub beneficjentów od odzyskania poprzedniej pomocy uznanej za niezgodną z prawem i z rynkiem wewnętrznym.

6.1. Postępowania w sprawie naruszenia przepisów

147. Naruszenia postanowień TFUE dotyczących pomocy państwa mają wpływ na handel i przynoszą bezpośrednią szkodę interesom innych podmiotów działających na danych rynkach, które nie korzystają z tego samego rodzaju wsparcia.

6.1.1. Powództwa na podstawie art. 108 ust. 2 TFUE

148. Z uwagi na znaczenie zasad pomocy państwa dla ochrony konkurencji i dla skutecznego funkcjonowania rynku wewnętrznego art. 108 ust. 2 TFUE stanowi, że jeśli dane państwo członkowskie nie zastosuje się do decyzji o odzyskaniu pomocy w terminie odzyskania, Komisja może wnieść sprawę bezpośrednio do Trybunału Sprawiedliwości. W praktyce, w przeciwieństwie do art. 258 TFUE, w art. 108 ust. 2 TFUE nie przewiduje się wstępnego etapu postępowania⁽¹⁵⁰⁾.
149. Aby na podstawie art. 108 ust. 2 TFUE wnieść sprawę do Trybunału Sprawiedliwości, Komisja musi najpierw ustalić, który obowiązek nałożony na państwo członkowskie w drodze decyzji o odzyskaniu pomocy nie został spełniony. Ogólnie rzecz biorąc decyzja o odzyskaniu pomocy obejmuje dwa różne rodzaje obowiązków: (i) informowanie Komisji o środkach podjętych lub planowanych w celu wykonania decyzji oraz informowanie Komisji na bieżąco o aktualnej sytuacji sprawy po upływie terminu odzyskania; oraz (ii) wykonanie obowiązku odzyskania pomocy państwa w terminie odzyskania.

⁽¹⁴⁴⁾ Zob. orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 lutego 1991 r., Zuckerfabrik Süderdithmarschen i Zuckerfabrik Soest/Hauptzollamt Itzehoe i Hauptzollamt Paderborn, C-143/88 i C-92/89, ECLI:EU:C:1991:65, pkt 23 i nast.

⁽¹⁴⁵⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 listopada 1995 r., Atlanta Fruchthandelsgesellschaft i inni/Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft, C-465/93, ECLI:EU:C:1995:369, pkt 51.

⁽¹⁴⁶⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 marca 2012 r., Komisja/Włochy („Hotel industry in Sardinia”), C-243/10, ECLI:EU:C:2012:182, pkt 48.

⁽¹⁴⁷⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14 lipca 2011 r., Komisja/Włochy („Tremonti bis”), C-303/09, ECLI:EU:C:2011:483, pkt 46.

⁽¹⁴⁸⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6 października 2011 r., Komisja/Włochy („Venice and Chioggia I”), C-302/09, ECLI:EU:C:2011:634, pkt 50.

⁽¹⁴⁹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 września 2015 r., Komisja/Włochy („Venice and Chioggia II”), C-367/14, ECLI:EU:C:2015:611, pkt 50.

⁽¹⁵⁰⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3 lipca 2001 r., Komisja/Belgia, C-378/98, ECLI:EU:C:2001:370, pkt 26.

150. W konsekwencji naruszenie któregokolwiek z tych obowiązków, a także każdego innego obowiązku określonego w decyzji o odzyskaniu pomocy może prowadzić do postępowania sądowego na podstawie art. 108 ust. 2 TFUE. Chociaż naruszenie powstaje, jeżeli odnośny obowiązek nie został spełniony przed upływem terminu odzyskania środków, na państwach członkowskich dalej spoczywa obowiązek wyegzekwowania zwrotu pomocy niezgodnej z prawem po upływie tego terminu.
151. Obowiązek odzyskania pomocy stanowi zobowiązanie rezultatu. W celu usunięcia zakłócenia konkurencji spowodowanego pomocą państwa członkowskie muszą doprowadzić do skutecznego odzyskania pełnej kwoty podlegającej odzyskaniu ⁽¹⁵¹⁾.
152. Komisja systematycznie rozważa wszczęcie postępowania sądowego, jeżeli pomoc nie zostaje odzyskana, niezależnie od przyczyn nieodzyskania ⁽¹⁵²⁾ oraz od administracji krajowej lub organu, który wewnętrznie ponosi odpowiedzialność za niewywiązanie się z obowiązku odzyskania pomocy ⁽¹⁵³⁾.
153. Podjęcie decyzji o wszczęciu postępowania sądowego leży w gestii Komisji. Zostaje ona podjęta na indywidualnych zasadach w świetle obiektywnych kryteriów, zobowiązania państwa członkowskiego oraz podjętych już działań w celu wykonania decyzji ⁽¹⁵⁴⁾. Komisja może również wziąć pod uwagę fakt, czy pomoc została częściowo odzyskana, a jeżeli tak, to jaki procent tej pomocy został odzyskany.

6.1.2. Powództwa na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE

154. Art. 260 ust. 2 TFUE stanowi, że jeżeli Komisja uzna, że dane państwo członkowskie nie wywiązało się z obowiązków określonych w wyroku wydanym na podstawie art. 108 ust. 2 TFUE, może ona wnieść sprawę do Trybunału Sprawiedliwości, po umożliwieniu temu państwu przedstawienia uwag.
155. Dzień odniesienia dla oceny istnienia naruszenia do celów określonych w art. 260 ust. 2 TFUE stanowi termin określony w wezwaniu do usunięcia uchybienia, wydanym zgodnie z art. 260 ust. 2 akapit pierwszy TFUE ⁽¹⁵⁵⁾.
156. Procedura ustanowiona w art. 260 ust. 2 TFUE ma na celu nakłonienie państwa członkowskiego niewywiązującego się ze swoich zobowiązań do wykonania wcześniejszego wyroku stwierdzającego uchybienie i co za tym idzie, zapewnienie faktycznego stosowania prawa Unii Europejskiej. Zamierzeniem obu sankcji przewidzianych w tym postanowieniu, to jest kary ryczałtowej i okresowej kary pieniężnej, jest realizacja tego celu.

⁽¹⁵¹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 stycznia 2018 r., Komisja/Grecja („United Textiles”), C-363/16, ECLI:EU:C:2018:12, pkt 34; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2013 r., Komisja/Hiszpania („Magefesa”), C-529/09, ECLI:EU:C:2013:31, pkt 91. Rzecz jasna pozostaje to bez uszczerbku dla ograniczeń dotyczących obowiązku odzyskania: zob. sekcja 2.4.

⁽¹⁵²⁾ Pozostaje to bez uszczerbku dla udowodnienia całkowitej niemożności odzyskania pomocy.

⁽¹⁵³⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 30 września 2003 r., Köbler, C-224/01, ECLI:EU:C:2003:513, pkt 31–33.

⁽¹⁵⁴⁾ Od momentu przyjęcia zawiadomienia w sprawie odzyskiwania pomocy z 2007 r. Trybunał Sprawiedliwości orzekał w szeregu spraw przekazanych mu przez Komisję zgodnie z art. 108 ust. 2 TFUE. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 stycznia 2018 r., Komisja/Grecja („United Textiles”), C-363/16, ECLI:EU:C:2018:12; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 listopada 2017 r., Komisja/Grecja („Larco”), C-481/16, ECLI:EU:C:2017:845; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 lipca 2015 r., Komisja/Francja („Lignes maritimes Marseille-Corse”), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6 maja 2015 r., Komisja/Niemcy („Deutsche Post”), C-674/13, ECLI:EU:C:2015:302; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 września 2014 r., Komisja/Niemcy („Biria Gruppe”), C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 5 czerwca 2014 r., Komisja/Włochy („Exemption from excise duty”), C-547/11, ECLI:EU:C:2014:1319; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2013 r., Komisja/Włochy („Preferential electrical tariff”), C-411/12, ECLI:EU:C:2013:832; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 października 2013 r., Komisja/Włochy („Alcoa”), C-344/12, ECLI:EU:C:2013:667; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 października 2013 r., Komisja/Grecja („Ellinikos Xrysos”), C-263/12, ECLI:EU:C:2013:673; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10 października 2013 r., Komisja/Włochy („Ixfin”), C-353/12, ECLI:EU:C:2013:651; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 marca 2013 r., Komisja/Włochy („Sardinia Ferries”), C-613/11, ECLI:EU:C:2013:192; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 28 czerwca 2012 r., Komisja/Grecja („Hellenic Shipyards I”), C-485/10, ECLI:EU:C:2012:395; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 marca 2012 r., Komisja/Włochy („Hotel industry in Sardinia”), C-243/10, ECLI:EU:C:2012:182; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 1 marca 2012 r., Komisja/Grecja („Tax-exempt reserve fund”), C-354/10, ECLI:EU:C:2012:109; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 października 2011 r., Komisja/Włochy („New Interline”), C-454/09, ECLI:EU:C:2011:650; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6 października 2011 r., Komisja/Włochy („Venice and Chioggia I”), C-302/09, ECLI:EU:C:2011:634; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14 lipca 2011 r., Komisja/Włochy („Tremonti bis”), C-303/09, ECLI:EU:C:2011:483; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 5 maja 2011 r., Komisja/Włochy („Trade fairs”), C-305/09, ECLI:EU:C:2011:274; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14 kwietnia 2011 r., Komisja/Polska („Technologie Buczek”), C-331/09, ECLI:EU:C:2011:250; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2010 r., Komisja/Słowacja („Frucona Košice”), C-507/08, ECLI:EU:C:2010:802; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2010 r., Komisja/Włochy („Newly listed companies”), C-304/09, ECLI:EU:C:2010:812; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2008 r., Komisja/Francja („Article 44-septies CGI”), C-214/07, ECLI:EU:C:2008:619; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2008 r., Komisja/Niemcy („Kahla/Thüringen”), C-39/06, ECLI:EU:C:2008:349; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14 lutego 2008 r., Komisja/Grecja („Olympic Airways I”), C-419/06, ECLI:EU:C:2008:89; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6 grudnia 2007 r., Komisja/Włochy („Mesures urgentes en faveur de l'emploi”), C-280/05, ECLI:EU:C:2007:753.

⁽¹⁵⁵⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 września 2015 r., Komisja/Włochy („Venice and Chioggia II”), C-367/14, ECLI:EU:C:2015:611, pkt 35.

157. Trybunał Sprawiedliwości orzeka o sankcjach na podstawie wniosku Komisji (który nie jest wiążący dla Trybunału Sprawiedliwości). Ta propozycja sankcji w wyniku skargi złożonej na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE jest zgodna z kryteriami określonymi w komunikacie Komisji⁽¹⁵⁶⁾, który jest regularnie aktualizowany. Zgodnie z tym komunikatem, nakładając sankcje finansowe na państwo członkowskie, należy wziąć pod uwagę trzy zasadnicze kryteria: (i) powagę naruszenia; (ii) czas jego trwania; oraz (iii) potrzebę zapewnienia, aby sankcje same w sobie działały jako środek odstraszający przed dalszymi naruszeniami. Komisja uważa, że naruszenie obowiązku odzyskania pomocy zawsze stanowi poważne naruszenie⁽¹⁵⁷⁾.
158. Komisja systematycznie rozważa przekazanie, na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE, Trybunałowi Sprawiedliwości spraw, w których dane państwo członkowskie nie zastosowało się do wyroku wydanego na podstawie art. 108 ust. 2 TFUE⁽¹⁵⁸⁾.

6.2. Orzecznictwo w sprawie Deggendorf

159. W wyroku w sprawie „Deggendorf” Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że Komisja może uznać pomoc dla danego przedsiębiorstwa za zgodną z rynkiem wewnętrznym pod warunkiem że przedsiębiorstwo to zwróci poprzednią pomoc niezgodną z prawem, ze względu na efekt kumulacji tych środków pomocy⁽¹⁵⁹⁾.
160. Jeżeli odrębne pod względem prawnym osoby fizyczne lub prawne stanowią jedną jednostkę gospodarczą, z punktu widzenia stosowania prawa konkurencji Unii Europejskiej należy je traktować jako jedno przedsiębiorstwo. W takich przypadkach, w celu oszacowania łącznych skutków poprzednich i planowanych nowych środków pomocy, Komisja musi brać pod uwagę grupę, do której należy beneficjent pomocy⁽¹⁶⁰⁾.

7. PRZEPISY KOŃCOWE

161. Niniejsze zawiadomienie zastępuje zawiadomienie w sprawie odzyskiwania pomocy z 2007 r.
162. Komisja może dokonać przeglądu niniejszego zawiadomienia na podstawie przyszłych istotnych zmian w swojej praktyce w zakresie odzyskiwania pomocy państwa lub odpowiednich zmian w obowiązujących przepisach Unii Europejskiej lub orzecznictwie.
163. Władze państw członkowskich mogą skontaktować się z centralnym punktem kontaktowym Komisji w przypadku pytań dotyczących odzyskiwania pomocy państwa: comp-recovery-state-aid@ec.europa.eu.

⁽¹⁵⁶⁾ Komunikat Komisji w sprawie stosowania art. 228 Traktatu WE, SEC(2005) 1658 (Dz.U. C 126 z 7.6.2007, s. 15), w brzmieniu zmienionym i zaktualizowanym komunikatami opublikowanymi na stronie internetowej Komisji.

⁽¹⁵⁷⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 maja 2014 r., Komisja/Hiszpania („Basque fiscal aid”), C-184/11, ECLI:EU:C:2014:316, pkt 69.

⁽¹⁵⁸⁾ Od momentu przyjęcia zawiadomienia w sprawie odzyskiwania pomocy z 2007 r. Trybunał Sprawiedliwości orzekał w szeregu spraw przekazanych mu przez Komisję zgodnie z art. 260 ust. 2 TFUE. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14 listopada 2018 r., Komisja/Grecja („Hellenic Shipyards II”), C-93/17, ECLI:EU:C:2018:903; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 września 2015 r., Komisja/Włochy, („Venice and Chioggia II”), C-367/14, ECLI:EU:C:2015:611; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 listopada 2011 r., Komisja/Włochy, („Employment Measures II”), C-496/09, ECLI:EU:C:2011:740; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 maja 2014 r., Komisja/Hiszpania („Basque fiscal aid”), C-184/11, ECLI:EU:C:2014:316; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7 lipca 2009 r., Komisja/Grecja („Olympic Airways II”), C-369/07, ECLI:EU:C:2009:428; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 grudnia 2012 r., Komisja/Hiszpania („Magefesa II”), C-610/10, ECLI:EU:C:2012:781. We wszystkich tych wyrokach z wyjątkiem „Basque fiscal aid” Trybunał Sprawiedliwości nałożył zarówno karę ryczałtową, jak i okresową karę pieniężną. W szczególności, w sprawie „Hellenic Shipyards” Trybunał nałożył okresową karę pieniężną w wysokości 7 294 000 EUR za każde 6 miesięcy opóźnienia we wdrażaniu środków niezbędnych do wykonania wyroku Trybunału, a także karę ryczałtową w wysokości 10 mln EUR; w sprawie „Venice and Chioggia II” Trybunał nałożył okresową karę pieniężną w wysokości 12 mln EUR za każde 6 miesięcy opóźnienia we wdrażaniu środków niezbędnych do wykonania wyroku Trybunału, a także karę ryczałtową w wysokości 30 mln EUR; w sprawie „Employment Measures II” Trybunał nałożył okresową karę pieniężną w wysokości 30 mln EUR przez procent pomocy niezgodnej z prawem, której jeszcze nie odzyskano lub nie przedstawiono jako odzyskanej, na koniec danego okresu, w stosunku do łącznej kwoty jeszcze nieodzyskanej w dniu ogłoszenia tego wyroku, za każde 6 miesięcy opóźnienia we wdrażaniu środków niezbędnych do wykonania wyroku Trybunału na podstawie art. 108 TFUE (pkt 68), a także karę ryczałtową w wysokości 30 mln EUR (pkt 97); w sprawie „Basque fiscal aid” Trybunał nałożył kwotę ryczałtową w wysokości 30 mln EUR (pkt 84); w sprawie „Olympic Airways II” Trybunał nałożył okresową karę pieniężną w wysokości 16 000 EUR za każdy dzień opóźnienia w przyjmowaniu środków niezbędnych do wykonania wyroku Trybunału (pkt 127), a także karę ryczałtową w wysokości 2 mln EUR (pkt 150); w sprawie „Magefesa II” Trybunał nałożył okresową karę pieniężną w wysokości 50 000 EUR za każdy dzień opóźnienia w przyjmowaniu środków niezbędnych do wykonania wyroku Trybunału (pkt 136), a także karę ryczałtową w wysokości 20 mln EUR (pkt 148).

⁽¹⁵⁹⁾ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15 maja 1997 r., TWD/Komisja, C-355/95 P, ECLI:EU:C:1997:241, pkt 25 i 26.

⁽¹⁶⁰⁾ Zob. wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 8 września 2009 r., AceaElectrabel/Komisja, T-303/05, ECLI:EU:T:2009:312, pkt 163, potwierdzony wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16 grudnia 2010 r., AceaElectrabel/Commission, C-480/09 P, ECLI:EU:C:2010:787.